

Rīgas sarunas Drosmes mājai

Kultūras forums *Rīgas sarunas/Riga Talks* 2018. gadā sākās ar novērojumu, ka vilšanās Eiropā kļuvusi par centrālu tematu starptautiskajā sabiedrībā.

Jautājums kā pilsoniskā izglītība var atbalstīt Eiropu kā demokrātisku un plurālistisku telpu kļūva par izejas punktu Rīgas sarunu tradīcijai.

Šis jautājums ik gadu tiek aktualizēts forumā, ko organizē Žaņa Lipkes memoriāls ar Gētes institūtu Rīgā un Vācijas Federatīvās Republikas vēstniecības Latvijā atbalstu.

Raksturīgi piemiņas institūcijai, Žaņa Lipkes memoriāls savu ieguldījumu pilsoniskajā izglītībā redz vēstures mācību apgūšanā. Brīvā sabiedrībā vēstures pārvarēšanas process ir atklāts un kritisks. Muzejs kā droša publiskā telpa tam ir ideāli piemērots. Vienīgais dalības kritērijs – skaidri noformulēts, argumentēts viedoklis. **Rīgas sarunu ideju forumā arī meklējams aizmetnis domai par pastāvīgu pilsoniskās izglītības centru pie Žaņa Lipkes memoriāla.**

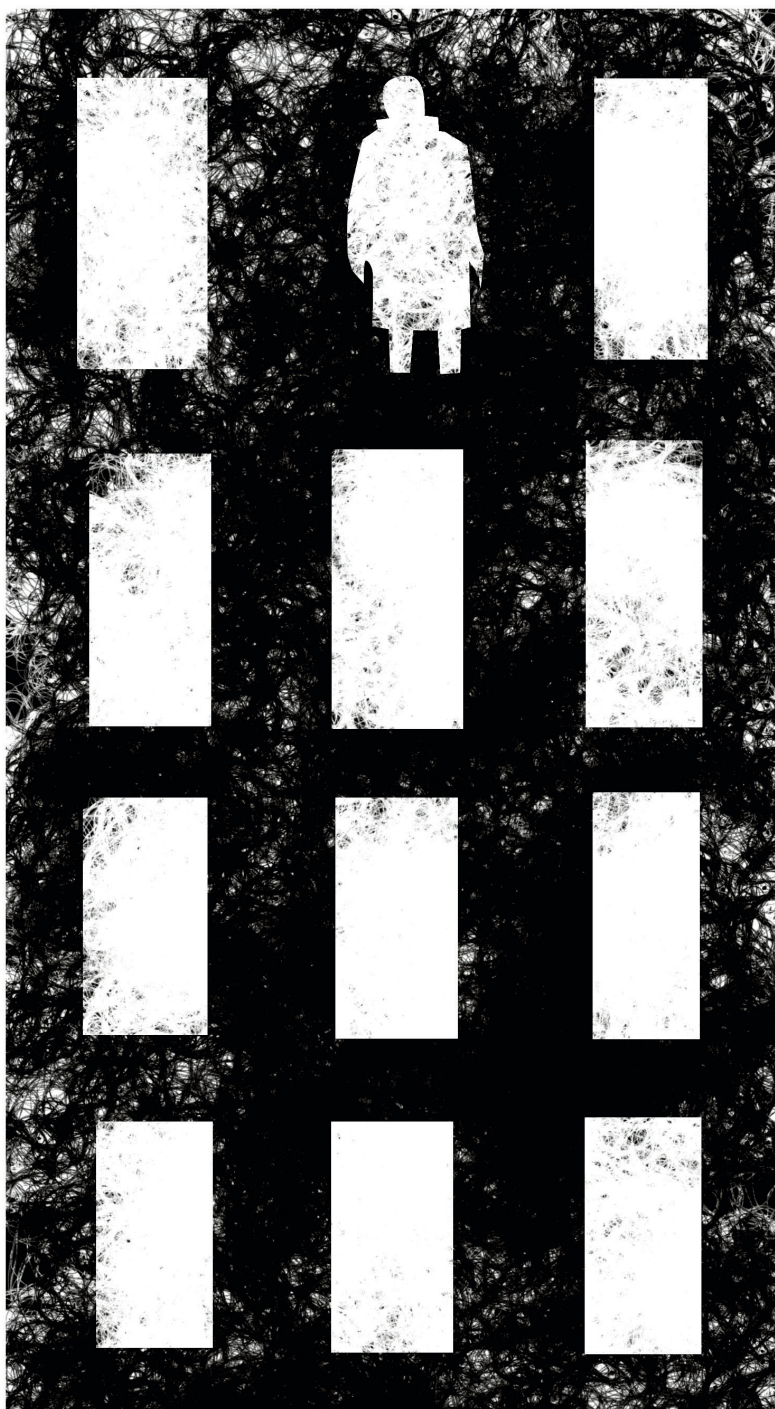
Notikumi Ukrainā 2022. gadā Eiropai kā miera, stabilitātes un cilvēktiesību projektam piešķīruši jaunu aktualitāti. Pilsoniskai izglītībai šī projekta ilgmūžībā ir izšķiroša loma.

Pateicoties ziedotāju atbalstam, ideja par Žaņa Lipkes memoriāla pilsoniskās izglītības centru jau guvusi skaidras aprises gruntsgabala Mazajā Balasta dambī 6 un *MADE arhitekti* projektētā ēkas dizaina veidolā.

Šajā izdevumā apkopotas Rīgas sarunu sadarbības partnera BVRE (Vācijas Krievvalodīgo vecāku apvienība) ekspertu izstrādātās un praksē lietotās pilsoniskās izglītības metodes un Žaņa Lipkes memoriāla redzējums par Drosmes mājas formu un saturu.

Tēmu loks aptver pārdomas par vienotu politisko nāciju Latvijā, jauniešu līdzdalības problemātiku, diskusiju kultūru, identitātes jautājumus, pilsoniskās sabiedrības pamatus un cilvēktiesības. Noslēgumā tiek ieskicēts topošā izglītības centra pārvaldības modelis un vieta plašākā Rīgas pilsētplānošans ainavā.

CETURTAIS STĀVS, VIENA PATI IZEJA

Vēl pirms Otrā pasaules kara arhitekta Artūra Krūmiņa sieva Erna, gatavojoties braucienam uz Itāliju, apmeklēja itāļu valodas kursus. Vēlāk viņa savai jaunākajai meitai Ilgai stāstīja, kaursos iepazīsies ar ļoti jauku un neparasti inteligentu sievieti Vilmu Presu. Šarmantās sievietes vīrs bija slimokases ārsts Jēkabs Oskars Press, kurš nevienu vien reizi bija apmeklējis Krūmiņu mājas, lai ārstētu Artūru Krūmiņu vai mājkalpotāju Karlīni Pilsrozi.

Redzot uz ielām ebreju pazemošanu, vajāšanu un ieslodzīšanu, Krūmiņu ģimene nolēma palīdzēt vismaz nedaudz pazīstamajai Presu ģimenei. Ilga Krūmiņa vēlāk atcerējās: “Bail kļuva dzīvot... Bail no pašu pilnīgās pasivitātes. Nevar! Nevar tā! Skatīties un nevienam nemēģināt palīdzēt. Nevar!” Erna Krūmiņa bija pirmā, kura paziņoja, ka jāmēģina glābt Presus. Artūrs Krūmiņš saprata, cik riskanti ir slēpt ebrejus savā Marijas ielas dzīvoklī, viņš atgādināja sievai un meitām, ka viņi dzīvo ceturtajā stāvā un ka dzīvoklim ir tikai vienas ārdurvis. Briesmu gadījumā ne Krūmiņiem, ne Presiem nebūtu iespēja bēgt. Tomēr neviens no viņiem nespēja neko nedarīt, nespēja nepalīdzēt. Tika pieņemts kopīgs lēmums Presus glābt. Krūmiņu lēmumam piekrita arī mājkalpotāja Karlīne Pilsroze, kura visu slēpšanas laiku bija liels atbalsts.

Ernai Krūmiņai ar vecāko meitu Veltu Mēteri, kura nedzīvoja Marijas ielā 11, bet tik un tā vēlējās palīdzēt Presu ģimenei, izdevās sazināties ar Rīgas geto ieslodzīto Jēkabu Oskaru Presu. Viņu kopā ar dēlu Bernhardu Oskaru katru dienu dzina piespiedu darbos uz pilsētu, kas radīja izdevību bēgt. Diemžēl jaukā un intelligentā Vilma Presa tobrīd jau bija nogalināta Rumbulas mežā.

Izbēguši no strādnieku kolonnas, Presi ieradās Marijas ielā 11 – 3. Viņiem tika atvēlēta Ilgas guļamistaba dzīvokļa tālākajā daļā, tā dod iespēju briesmu gadījumā paslēpties. Ilga iekārtoja sev jaunu guļvietu tēva kabinetā. Briesmu gadījumam tika sarūpēta nomaskēta slēptuve. Ilgas un vecāku guļamistabas atdalīja 40 cm bieza siena, kurā bija ierīkotas dubultdurvis. Nišā starp istabām bija vietas diviem krēsliem. Ja nacisti dzīvokli pārmeklētu, Presi varētu tur patverties un aizslēgt pirmās durvis. Otrām durvīm priekšā stāvēja smags skapis. Tie, kas nezināja sienas biezumu un nenojauta par nišu, būtu noticejuši, ka istabas savieno vienas durvis, kuras nav jēgas atslēgt, jo otrā pusē ir skapis.

Presi pie Krūmiņiem bez iespējas pamest dzīvokli vai pīciet pie loga nodzīvoja gandrīz 3 gadus. Ilga Krūmiņa atcerējās: “Dr. Press daudz lasīja, daudz zīmēja. Hanss (Bernhardu Oskaru tētis sauca par Hansu, bet Krūmiņu ģimene par Ansi) sēdēja pie radio, muguru neatliecot. Klausījās BBC un visas iespējamās informācijas. Pa starpām mēs abi kopīgi lasījām, rakstījām sacerējumus, zīmējām, mācījāmies svešvalodas, minējām miklas utt. Turklāt – puķkopība! Es ļoti mīlēju puķes. Tētis man bija pasūtījis speciālu puķu plauktu uz rītiņiem. Tas bija pilns istabas puķu. Iemācīju puķes kopt arī Ansi.”

Visgrūtāk bija sarūpēt pārtiku. Ģimene ar savām pārtikas kartītēm dabūtos pieticīgos pārtikas krājumus sadalīja tā, lai pietiek visiem. Ar pārtikas sagādi no laukiem palīdzēja ģimenes draudzene Elza Mileiko. Presi un Krūmiņi ar viņas palīdzību mainīja vērtslietas pret pārtiku.

1944. gada 13. oktobrī Rīgā iesoļoja padomju karaspēks – Presi bija brīvi. Ilga Krūmiņa vecumdienās atcerējās: “Mantas viņu pašu mājā bija izlaupītas. Vajadzēja ģērbt to, ko varēja sadabūt. Rīts bija stipri vēss. Atceros, Ansis uzvilka manu adītā kostīma jaku. Un tad viņi devās lejā pa trepēm, pa kurām bija uzkāpuši pirms trijiem gadiem... Ceturtais stāvs... viena pati izeja... Cik labi, cik labi, ka viss tā izdevās!”

Manifests

Ostas strādnieks Žanis Lipke vācu okupācijas laikā neiespējamos apstākļos glāba cilvēkus, kurus vara un kaيميņi par cilvēkiem neuzskatīja. Tam vajadzēja drosmi un draugus.

Būt drosmīgam nav viegli, būt mazākumā nav viegli. Ienīst un turēt aizdomās citādo ir vieglāk, tam nav pat jāpiepūlas.

Bet mēs tomēr gribam dzīvot valstī, kur līdzcilvēks ir cilvēks. Vēlamies, lai mūsu sabiedrība būtu drosmīga, atbildīga un iekšējīga. Lai tā spētu sadarboties un pašregulēties, negaidot norādes “no augšas”. Un vēlamies strādāt tā labā.

Mēs gribam Rīgā izveidot vietu, kurā pulcētos jauni cilvēki lielas dzīves sākumā, lai taptu noturīgāki pret

stereotipiem, pret vispārpieņemtiem
un pavirši atkārtotiem naida mītiem.

Pilsoniskā drošme ir jāmāca, tā jātrenē
kā muskulis, kā sacīkšu zirgs. Tāpēc
Drosmes māja būs treniņlaukums
Latvijas bērniem un jauniešiem.
Palīdzēsim lauvassirdīm audzēt drosmi
un tikt galā arī ar sekām un blaknēm.

Drosmes māja atradīsies tieši līdzās
Žaņa Lipkes memoriālam Ķīpsalā,
dabiski iekļaujoties “Zināšanu jūdzē”,
kura jau aptver vairākas universitātes,
biznesa centrus, Latvijas Nacionālo
bibliotēku un muzejus.

Mūsu mērķis ir augsts, bet
sasniedzams — kļūt par jaunās
pilsoniskās sabiedrības atbalsta punktu
vēstures izzināšanai un drosmīgu,
pasauli pārveidojošu ideju realizēšanai.

Politiskā nācija kā pilsoniskās izglītības tēma un izaicinājums

Globalizācijas procesi
21.gs. intensificēja
kultūru mijiedarbi
un turpina veidot
neskaitāmas kultūru
hibridizācijas
kombinācijas. Šādos
apstākļos digitālais
telpiskums (spatiality)
pārņem arī par paralēlo
sociālo, kultūras
un politisko telpu, kas
veido jaunas kopienas
un piederības, lojalitātes
un aktīvisma formas.

21. gs. globālā kultūru un identitāšu fragmentācija liecina par vairāku procesu vienlaicīgu norisi, ko sociālais vēsturnieks Reinhards Kozeleks apzīmē ar terminu "nevienlaicīgo procesu vienlaicīgums". Ar šo jēdzienu var analizēt arī globalizācijas veidotas paralēlas politiskās telpas: tā, veidojoties ciešākam kultūru dialogam un identitāšu plurālismam, intensificējas arī tradicionālisma politiskas idejas un kustības, kas, izmantojot globālās komunikācijas algoritmus un subkultūru pazīmes, veido nacionālisma ideoloģijas atjaunošanas scenārijus, izmantojot t.s. identitāro kustību formātu, kad globālā nedrošība neoliberālajā ekonomikas risku ierāmējumā stimulē kolektīvu vēlmi atrast drošības un stabilitātes elementus kolektīvisma kultūrā. Kā kultūrsociāla konstrukcija nācija ir politiska telpa, kurā, sākot ar 18.gs. beigām, Eiropā, ASV un citviet pasaulē indivīds un kopienas spēj rast plašu, intensīvu un ilgtspējīgu piederības formātu. Nācija, attīstoties atbilstoši reģionālām vēsturiski politiskās variācijām, Eiropā ilustrē divus principus: nācija kā etniskā kopiena, kas drīzāk raksturīga Austrumeiropas nācijām pēc 1918. gada, un nācija kā politiskā jeb pilsoniskā versija, raksturīga Francijas un Lielbritānijas sabiedrībai. Jāatzīmē, ka abas versijas nav ideāli modeļi, bet mijiedarbojas un pārklājas. Etniskā nācija piedāvā piederības kritērijus, kas izmanto pilsonības un politiskās līdzdalības elementus, bet politiskā nācija jeb t.s. franču modelis izmanto franču etniskās kultūras un pagātnes elementus.

Latvijas situācijā 19. gs. rusifikācijas politika un 20.gs. traģiskie notikumi kopš 1940. gada padomju okupācijas stimulēja etniskās kultūras dominanti nācijas konceptā, kurā Citādaiss ir plaša kultūras kategorija, kas izaicina piederības kritēriju robežas. Citādaiss var pastāvēt ne tikai valodas, vēstures, atmiņu vai sociālo identitāšu atšķirībās, bet arī politiskās līdzdalības procesos. Pilsoņa tēls politiskajos diskursos lielā mērā ir saistīts ar etnisko piederību, paralēli pastāvot Satversmē un likumdošanā esošiem iekļaušanas un naturalizācijas procesiem. Nepilsoņa fenomens iemieso virkni etnisko elementu politiskās rīcības konceptā, savienojot kolektīvas atmiņas un etniskās izcelsmes faktu. Ņemot vērā to, ka pilsoniskās telpas etnicizācija Latvijā turpinā novājināt politiskās kopienas ilgtspēju, izpaužoties etniskā balsojumā, etniski sadalītā mediju patēriņā un atmiņu ikonoklasmā, aktuāls jautājums ir par jēdziena *Latvijas tauta* nozīmīgumu.

Pilsoniskās izglītības kontekstā politiskās nācijas sairums, kas novērojams Latvijā, ir jātraktē kā izaicinājums sabiedrības spējai aktualizēt etniskuma un pilsoniskās identitātes savstarpējas attiecības. Politiskā nācija, kurā līdzdalība politikas kā *res publica* attīstībā paredz sabiedrības plurālisma atzišanu par realitāti, pēc J. Habermasa domām, ir plašāka nekā etniskā vairākuma identitāte un politika. **Politiskā nācija ir visu iedzīvotāju pārtapšana par politiski aktīvu kopienu, kas sevi definē un rīkojas pāri etniskām vai citu identitāšu interesēm.** Iekļaujot mazākumgrupu intereses un vajadzības, politiskā nācija pārstāv maksimāli visu grupu intereses, pieņemot, ka fragmentācija nav risks vai vājuma pazīme, bet plurālisma izpausme, kas ir iespēja, nevis drauds. Šādi politiskā nācija spēj mazināt sociāli politiskās spriedzes un atstumtības diskursu īpatsvaru arī normatīvajā telpā, īstenojot iekļaujošu likumdošanas politiku.

Politiskā nācija Latvijā sekmētu arī politiskās saliedētības attīstību, kas, Austrumeiropas demokrātijas neseno tradīciju kontekstā un Krievijas politiskām autoritārisma pieņemoties spēkā, stiprinātu mediju kompetenci un spēju kritiski analizēt ārvalstu mediju saturu. Šādi var veidoties priekšnoteikumi etniskā radikālisma mazināšanai un populisma profilaksei, jaunu diskursu tēmu parādīšanai.

Viens no Drosmes mājas uzdevumiem ir veidot tematisku telpu politiskās līdzdalības formātiem, kas veidotu pāretniskās sadarbības un aktivisma iespējas. Drosme iet pāri etniskās kopienas kultūrtelpas saturam un ar to saistītām klišejām un stereotipiem, sastapt citu, alternatīvu naratīvu ir priekšnoteikumi politiskās nācijas veidošanai, kurā cilvēktiesību tēmas, kas līdz šim Latvijā bijušas marginalizētas, var stāties etniskās plašas vietā.

Ir svarīgi, lai Lipkes memoriāla izglītības centrs top par telpu, kurā politiskā līdzdalība tiek veidota kā pāretniska prasme demokrātijas vērtību ilgtspējībai.

Dr. art. Deniss Hanovs

**Vieta,
kur trenēt
drosmi**

Trenēt drosmi ir iespējams tikai vietā, kur cilvēks var justies droši.

Drosmes mājas ideja ir «drosmes apmetnis», kas ietver māju un rada pasargātu telpu. Tā ir filosofiska aizsardzības čaula, kura iekļauj vietu, kurā izveidoties un nostiprināties drosmes molekulām.

Kā ar arhitektūras paņēmieniem radīt drošu vietu?

Pārskatāmība un iekļaujoša telpa nodrošina drošības sajūtu. Un šie paņēmieni tiek lietoti mūsdienīgu izglītības iestāžu labās prakses piemēros.

Vizuālā sasaistē zem «apmetņa» ir gan lielā zāle, gan ārtelpas ar ieejas zonu, gan otrā stāva klases, kas veido vienotu telpisku plašuma sajūtu. No nokrišņiem pasargāta un izsauļota daudzveidīgi izmantojama teritorija DA un DR pusē vizuāli un funkcionāli paplašina Drosmes mājas iekštelpas. Ārtelpās paredzēts veidot maināmu labiekārtojumu ar āra krēsliem un atpūtas zonām, kas tiek pielāgotas centra aktivitātēm. Tāpat zem pārkares var tikt veidoti apstādījumi.

Daudzfunkcionālā zāle kļūst par visas ēkas dzīvojamo istabu un ārpus koncertu vai lekciju laikiem ir atvērta un kalpo kā tikšanās un sarunu vieta. Pirmā stāvā pie Mazā Balasta dambja stratēģiskā vietā ir kafejnīca sasaistē ar saulainu pagalmu un daudzfunkcionālo zāli. Izstāžu un mediju telpas, kam nav nepieciešams dabiskais apgaismojums, ir izvietotas pagrabstāvā, savukārt izglītības klases – otrajā stāvā ar skatu uz pagalmiem. Lai maksimāli izmantotu atļautos 330 m² iekštelpas pirmajā stāvā, labierīcības un garderobe izvietota pagrabstāvā tiešā kāpņu tuvumā.

Ēkas ziemeļu puse paredzēta ērtai ēkas apkalpošanai – saimniecības funkcijām, piegādēm

un automašīnu novietošanai, kuras var apgriezties zemesgabala dziļumā. Dienvidu pusē paredzēti jauni stādījumi, kas veidotu papildu iekļaujošu pagalma sajūtu.

Ēkas novietojums ielas galā veido izcilu nelielas publiskās telpas iespējamību, tādēļ mēs piedāvājam ar sētu atkāpties un veidot nelielu priekšpagalmu, kur pulcēties, reizē izveidojot kopīgu priekšpagalmu Drosmes mājai un Žaņa Lipkes memoriālam.

Izvērtējot Ķīpsalas apbūves kontekstu, mēs sapratām, ka maksimālais atļautais augstums var konfliktēt ar apkārtējās apbūves raksturu, pie tam organizēt centra funkciju četros līmeņos nav racionāli gan no telpu saistību viedokļa, gan ierobežotā griestu augstuma dēļ. Atsevišķu skatu torni neparedzam, bet piedāvājam veidot jumta platformu. Jumta skatu platforma neuzkrītoši iekļaujas apkārtējo slīpo jumtu ainavā un piedāvā ekskluzīvo skatu jumtu līmenī pēc iespējas lielākam cilvēku skaitam. Turklāt, lielai daļai apmeklētāju var būt bail kāpt pa atklātām kāpnēm, un mūsu galvenais uzdevums ir radīt drošības sajūtu visā ēkā.

Galvenais apbūves noteikumu izaicinājums ir 330 m² ierobežotais apbūves laukums. Mēs piedāvājam iespēju izmantot TIAN 258.4 punktu, kas ļauj palielināt apbūves laukumu ēkas daļām, kas atrodas virs 3,5 m.

258. Apbūves laukums – laukuma projekcija cokola stāva līmenī, kuru ierobežo ēkas ārējais perimetrs, ieskaitot izvirzītas daļas. Apbūves laukumā ieskaita laukumus zem ēkām (vai to daļām), kuras izvietotas uz stabiem, caurbrauktuvju laukumus zem ēkām, kā arī laukumus zem lieveņiem, terasēm un ārējām kāpnēm. Virszemes apbūves laukuma platībā zemesgabalā (L1) neieskaita:

258.4. zemes līmenī neapbūvētu platību vai apstādījumu platību, ja tās atrodas zem būves vai tās daļas, kura pacelta virs zemes vismaz 3,5 m.

Ēkas konstrukcijas, izņemot pagrabu, paredzam no koka kolonnām, sijām un paneļiem, kas ļauj izmantot priekšrocības būvniecības ātrumā un arī eksponēt dabīgu koka tekstūru bez papildu apdares darbiem. Jumta pārkares balsta līmētā koka lokveida arka ar tērauda savilci, kas piešķir konstrukcijai vieglumu un caurredzamību.

Mājas apdarē ir atšķirīgi raksturi ārējai čaulai un iekšstelpām, tai skaitā āra pagalmiem. No ārpuses ēka sasaucas ar Žaņa Lipkes memoriālu, jo kopā tie veido vienotu ansambli. Apdare ir paredzēti melni darvoti koka dēļi un jumtā darvoti ozola šindeļi vai dabīgā akmens/slānekļa plāksnītes. Lai zem lielajām pārkarēm būtu vairāk gaismas, jumta segumā ir iestrādāti rūdīta stikla vai akrila caurspīdīgi šindeļi, kas rada rotaļīgu un daudzveidīgu gaismas spēli zem pārkarēm. Ēkas iekšstelpās paredzēti vienkārši un ekoloģiski materiāli: eļļots koks, betona grīdas, kas palīdz uzturēt līdzsvarotu mikroklimatu un rada gaišu un nepiespiestu atmosfēru.

TEHNISKIE RĀDĪTĀJI

Apbūves laukums:	330 m ²
Stāvu skaits:	2 virszemes, 1 pazemes
Kopējais būvapgoma augstums:	9.6 m no zemes līmeņa
Stāvu kopējā bruto platība:	506 m ² (bez pagrabstāva)
Lietderīgā kopējā platība:	696 m ²
Ēkas būvapgoma kubatūra:	3755 m ³
Velostāvvietu skaits:	32
Autostāvvietu skaits:	5

MADE arhitekti
Linda Krūmiņa
un Miķelis Putrāms

ŠKIRTAS, BET DROŠĪBĀ

1941. gada oktobrī no Rīgas geto izdevās izbēgt divām māsām – Zārai Frenkelei un Regīnai Rudinai (dzimusi Frenkele). Abas devās lūgt patvērumu paziņai – latvietei Augustei Bērziņai. Vairāki Frenkelu ģimenes locekļi jau bija nogalināti. Regina cerēja, ka vismaz viņas desmitgadīgajai meitiņai Liānai ir izdevies aizbēgt no nacistu okupētās Latvijas un nokļūt drošībā pie Maskavas radiem. Meitenīti bija izdevies iesēdināt pēdējā bēgļu vilcienā, kas devās Austrumu virzienā.

Auguste Bērziņa kopā ar tobrīd trīspadsmitgadīgo dēlu Juri dzīvoja nelielā trīsistabu dzīvoklītī A. Deglavas ielas 26b nama pēdējā stāvā. Pirmā pasaules kara laikā sieviete bija strādājusi par žēlsirdīgo mūsu un kopusi ievainotos karavīrus. Pēc kara Auguste iestājās gan Latvijas Mākslas akadēmijā, gan apguva masiera amatu. Auguste jau pirms Otrā pasaules kara bija pazīstama ar apavu veikala īpašnieka Jēkaba Frenkela abām meitām un, iespējams, tāpēc neatteica palīdzēt.

Pirmās dienas Bērziņu dzīvoklī slēpās abas māsas. Taču tobrīd Augustei Bērziņai nebija noteiktas darbavietas, iztiku sev un dēlam viņa piepelnījās pagaidu darbos, kā arī saņēma alimentus no bijušā vīra. Viņa saprata, ka ar to nepietiks, lai visus uzturētu, un jāmeklē vēl viens patvērums.

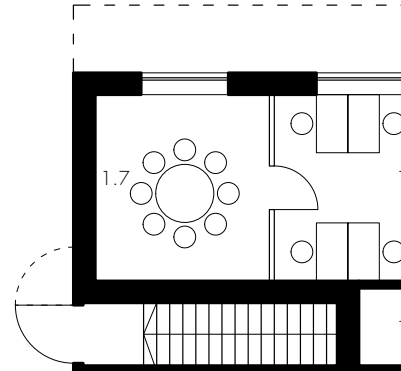
Pirms kara Auguste Bērziņa bija kļuvusi par bulgāru filozofa un garīgā skolotāja, t.s. ezotēriskās kristietības dibinātāja Pētera Donova (1864-1944) jeb Beinsa Douno ideju sekotāju. Beinsa Douno Bulgārijā nodibināja t.s. Vispasaules Balto brālību. Auguste Bērziņa kopā ar citiem garīgā skolotāja sekotājiem no Latvijas 1939. gada vasarā piedalījās brālības rīkotā vasaras nometnē Rīlas kalnos. Šajā braucienā viņa bija iedraudzējusies ar atvaļinātu Latvijas armijas pulkvedi Edgaru Ozolu un viņa sievu Emiliju. Saprotot, ka abas no geto izbēgušās sievietes nespēs apgādāt, Auguste lūdza palīdzību Ozoliem. Par spīti tam, ka Emīlija slimoja ar kaulu tuberkulozi un pārvietojās ar lielām grūtībām, Ozoli piekrita palīdzēt.

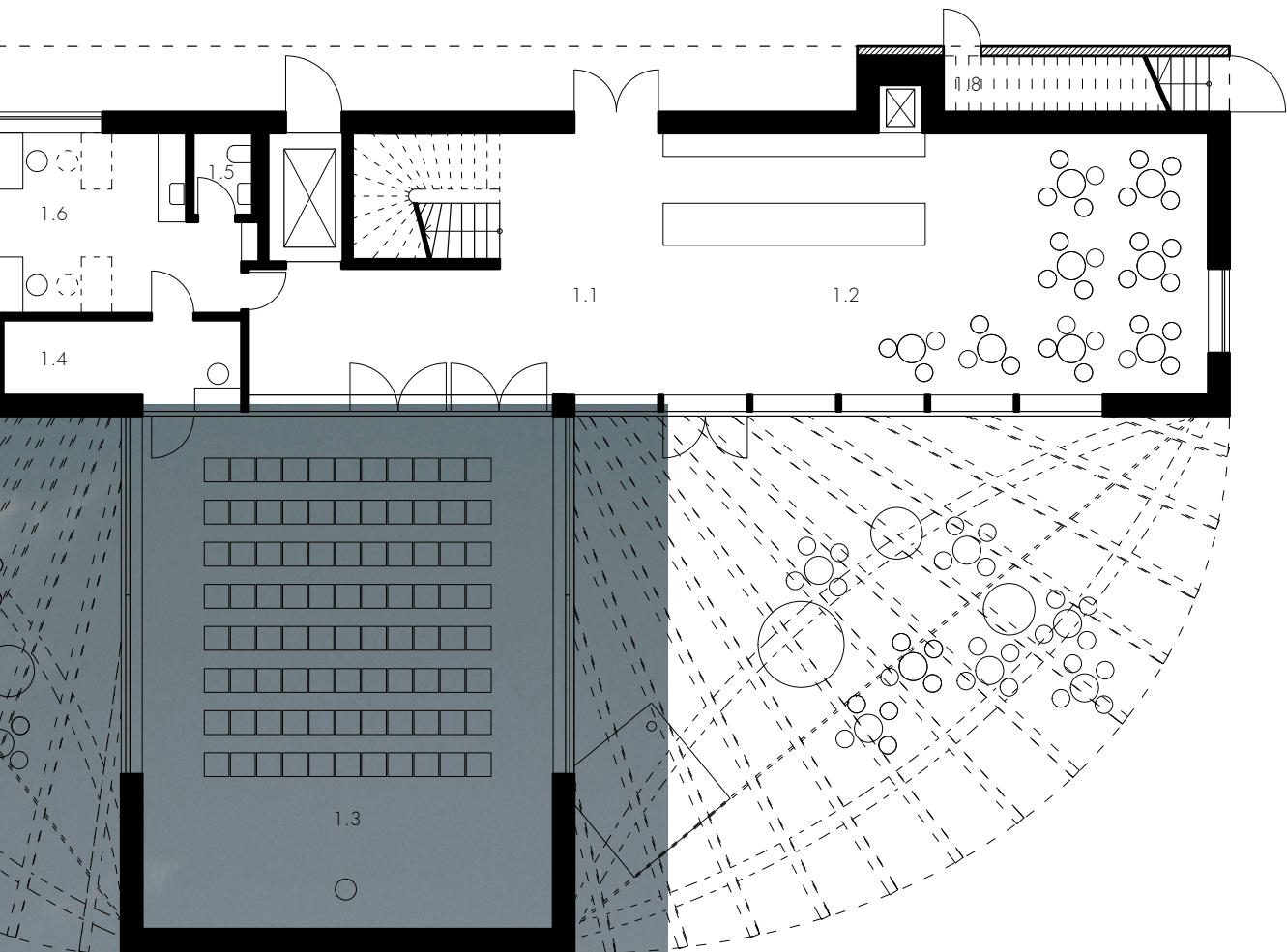
Regīna tika aizvesta pie Emīlijas un Edgara Ozoliem uz Mežparka namu Siguldas ielā 5. Kaimiņiem Ozoli paskaidroja, ka Regina ir viņu saimniecības vadītāja. Sieviete rūpējās par mājas soli, devās pēc iepirkumiem, kā arī aprūpēja smagi slimo Emīliju. Tomēr kaimiņi ievēroja, ka ikreiz, kad policija veica dokumentu pārbaudi, Ozolu palīdzē kaut kur nozūd. Pēc kāda laika pāris kaimiņiem atzinās, ka Regīna ir ebrejiete, kas slēpjas no nacistiem. Arī kaimiņi nolēma Regīnai palīdzēt un sievieti nenodeva.

A. Deglavas ielas dzīvoklī palika slēpties vecākā no māsām – tobrīd 36 gadus vecā Zāra. Līdz pat 1944. gada 13. oktobrim, kad Rīgā ienāca Sarkanās armijas karavīri un padzina nacistus, Zāra nekad nepameta Augustes dzīvokli. Ikreiz, kad pie durvīm atskanēja klauvējiens, viņa žigli paslēpās Augustes pagultē, kur viņai bija sagatavots matracis un sega. Kad dzīvoklī nebija neviena svešinieka, Zāra brīvi pārvietojās pa dzīvokli un palīdzēja apdarīt mājas darbus.

No Augustes dēla Jura Bērziņa atmiņām: “Mūsu iemītniecei bija viltota pase, bet atstāt dzīvokli viņa neuzdrīkstējās, jo skaidri zināja, ka ebrejiskie sejas vaibsti viņu ātri nodos. Marija palīdzēja mātei saimniecības darbos, bet brīvajā laikā atjaunoja savu stenogrāfistes prasmi, jo cerēja, ka ar šo darbu vēlāk nodrošinās sev iztiku.”

Pēc kara abas māsas kopā ar Krievijā paglābto Regīnas meitu Liānu dzīvoja kopā. Sievietes uzturēja siltas un draudzīgas attiecības ar saviem glābējiem – pārdzīvoja abu Ozolu nāvi, apmeklēja Jura Bērziņa kāzas 1968. gadā un viņa mammas bēres 1980. gadā. Vēlāk Holokaustā brīnumainā kārtā izdzīvojušās ebrejietes pārcēlās uz dzīvi Maskavā.

1. stāvs

- 1.1 ieejas foaje ar info / kasi
- 1.2 kafejnīca
- 1.3 daudzfunkcionāla zāle
- 1.4 noliktava / tulkošanas kabīne
- 1.5 personāla tualete
- 1.6 administrācija
- 1.7 sanāksmju telpa
- 1.8 inventāra telpa

Kāpēc muzejs?

Muzejs ir gan kultūras institūcija, kura apkopo pagātnes artefaktus, kolektīvās vēsturiskās atmiņas priekšmetus, gan izglītības centrs. Muzejs ne tikai piedāvā informāciju un izglīto caur eksponātiem. Aiz katra eksponāta ir stāsts, notikumi, fakti, kuri tiek analizēti un izmeklēti, un rezultātā ved pie noteiktiem secinājumiem. Tas viss ir ļoti būtisks pilsoniskajai izglītošanai šajā laikā. Jo šobrīd notiek viedokļu polarizācija pašos aktuālākajos sabiedriski politiskajos jautājumos; šķelšanās, nevis apvienošana; atsedzas vēsturiskās brūces un to iespējama virspusē uzpeld daudzas teorijas, kas instrumentalizē šīs brūces un problēmas. Tam apkārt ir daudz populisma un neprecīzas informācijas.

Bet pats galvenais, ka šajā laikā dialogs sabiedrībā ir vājināts. Dialoga trūkums starp dažādām sabiedrības daļām — etniskajām grupām, politiskajām grupām, vecuma grupām, sociālajām grupām — noved pie tā, ka nav vienotas politiskās nācijas. Muzejs var kļūt par apvienošanās vietu visām šīm grupām, par to neitrālo telpu, kurā var tieši, atvērti un atklāti, pielietojot argumentāciju, vēsturiskas liecības un faktus, mūsdienu informāciju un zināšanas, atvērt dialogu, izglītot (lekcijas, darbnīcas, semināri), realizēt sabiedriski polemisko diskusiju darbu — dažādus kreatīvus formātus: diskusiju klubus, teatralizētas formas ar tām sekojošu diskusiju, literārās kafejnīcas (vēsturiska, publicistiska, mākslinieciska literatūra), muzikālus formātus, ekskursijas utt.

Turklāt šobrīd, paaugstinātas emocionalitātes fonā, trūkst diskusiju kultūras, polemikas kultūras un faktoloģisko zināšanu kultūras. Šajā situācijā ar atbilstošu sagatavošanos muzejs var kļūt par vienotu kompleksu/vietu/telpu cilvēkiem ar dažādiem politiskajiem uzskatiem — Drosmes māju. Jēdziens “politiskā nācija” nav sinonims “domubiedriem”, bet iekļauj cilvēkus ar dažādu izpratni par notikumiem valstī, tendencēm utt.

Politiskā nācija — tie ir cilvēki, kas, neatkarīgi no savas nacionālās izcelsmes, identificējas ar valsti, kurā dzīvo; aktīvi un nevienaldzīgi piedalās valsts dzīvē; kuriem ir savs viedoklis, savs personīgs skatījums par sabiedrisko procesu attīstību, pašpārvaldību utt. Politiskās nācijas veidošanās kāreiz ir iespējama uz tādu organizāciju bāzes kā topošā Drosmes māja. Turklāt Drosmes mājai ir tieša saikne ar Māju — Žaņa Lipkes memoriālu, jo, apgūstot Lipkes ģimenes (kuri ar savu varonīgo rīcību, kuru uzskatīja par pašsaprotamu), apvienoja dažādu nacionalitāšu cilvēkus un demonstrēja humānismu šī vārda visaugstākajā nozīmē) dzīvesstāstu, memoriāls guvis darba pieredzi, ko var iekļaut Drosmes mājas darbā (piemēram, patriotisma stundas vecāko klašu skolēniem). Tas būs viens no centrālajiem balstiem pilsoniskās drosmes piemēru veidošanā un popularizēšanā, ļaus iepazīstināt dažādas sabiedrības grupas ar to cilvēku vārdiem un stāstiem, kuri varētu un kuriem vajadzētu kļūt par orientieriem jaunatnei ne tikai brīžos, kad ir runa par nozīmīgiem, bet stridīgiem brīžiem dažādu grupu savstarpējās attiecībās kādās valstīs. Būtiski, ka šai saskarsmei jābūt starp dažādām nacionalitātēm un kopienām.

Drosmes māja — tā ir vieta, kur pret visiem izturas vienādi; vieta, uz kuru var nākt cilvēki ar dažādiem uzskatiem un pārliecību, arī tādēļ, ka šai vietai nav negatīvas pagātnes, negatīvu asociāciju. Topošā Drosmes māja, veidota uz memoriāla bāzes, pārņems tā cienījamo un humānistisko reputāciju. Turklāt Drosmes māja būs iespēja savstarpēji iepazīties dažādām Latvijas daļām — šī vārda vistiešākajā nozīmē. Tā būs iespēja, piemēram, prezentāciju vakaru veidā iepazīties ar dažādām Latvijas tautībām, to vēsturi, pagātni, tagadni un nākotni. Sakārtot informācijas, ideju un ierosinājumu apriti. Tādā veidā uz Drosmes mājas bāzes iespējams izveidot platformu, kurā dažādu grupu pārstāvji no dažādiem reģioniem var tikties ar aktuālās politikas un varas pārstāvjiem.

Vladimirs Veinbergs,
BVRE izpilddirektors

VISAPDĀVINĀTĀKĀ SKOLNIECE

1941. gada jūlijā pie bijušā Daugavpils Tautas konservatorijas pasniedzēja un direktora Paula Krūmiņa durvīm Rīgas ielā 30 (Daugavpili) kļauvēja viņa talantīgākā audzēkne – 22 gadus vecā Cecīlija (Ciļa) Gradis. Sieviete bija ieradusies kopā ar savu vecāko māsu Nadeždu Sāru (Nadju) un cerēja uz sava vījospēles pasniedzēja palīdzību.

Pauls Krūmiņš uzņēma abas sievietes savā mājā. Viņš tobrīd nedzīvoja kopā ar sievu un dēlu, tāpēc riskēja tikai ar savu drošību. Viņa dēls Andrejs vēlāk komentēja tēva lēmumu: “Ciļu viņš izglāba ne jau talanta dēļ. Izglāba tāpēc, ka citādi rīkoties nespēja. Tāda bija viņa attieksme pret dzīvi. Citādi viņš nespēja darīt, lai gan ļoti ļoti zināja, ar ko riskē.”

Paulam Krūmiņam izdevās jaunajām sievietēm sarūpēt viltotus dokumentus. Daugavpils bija smagi cietusi karā, daudziem cilvēkiem dokumenti bija pazuduši vai sadeguši. Pauls Krūmiņš un vēl kāds nezināms, uzticams cilvēks apliecināja, ka abas ebrejietes esot latvietes – Lidija Krūmiņa un Irēna Liepiņa. Abas lieliski runāja latviešu valodā, tāpēc meliem noticēja. Rudenī viņām pat tika piešķirtas pārtikas kartītes, abas atrada darbu. Māsām nelaimē palīdzēja arī citi cilvēki, piemēram, Vera Galvane, Zenta Zariņa un Krūmiņa kaimiņi – Šveļkovu ģimene.

Nepatikšanas sākās vēlāk, kad sākotnējie dokumenti bija jānomaina pret citiem. Jaunajās personu apliecībās bija paredzēta arī fotogrāfija. Kāda Daugavpils prefektūras pasu nodaļā strādājoša dāma Lidijas Krūmiņas un Irēnas Liepiņas dokumentu fotogrāfijās atpazīna ebrejietes Ciļu un Nadju. Sieviete par savu atklājumu paziņoja policijai. Paulu Krūmiņu arestēja.

Virieti apsūdzēja viltus liecības sniegšanā. Pauls Krūmiņš uzstāja, ka pazinis abas māsas kā ebreju pāra Pāvela un Raheles Gradišu latviešu audzumeitas Lidiju un Irēnu. Andrejs Krūmiņš: “Tiesa bija latviešu. Un tiesnesis pret tēvu izturējās ļoti cilvēcīgi. Nevienš necentās viņa rīcību saistīt ar politiskiem motīviem. Lielākā daļa sabiedrības klusībā juta līdzī un ļoti ļoti saprata, ka viņš pelnījis nevis tiesāšanu, bet gan dziļu cieņu.” Paulu Krūmiņu notiesāja 1942. gada 15. aprīlī. Cietumā viņš pavadīja astoņus mēnešus. Pēc kara Pauls Krūmiņš turpināja pasniegt vījospēli līdz pat savai nāvei 1965. gadā.

Pauls Krūmiņš jau laikus māsām bija sarunājis jaunu palīgu – dzelzceļnieku Leonu Pavloviču. Viņš parūpējās, lai māsas nokļūst Kalkūnē un tad iesēstos vilcienā, kas dodas uz Viļņu. Māsas ar vecajiem Daugavpili viltotajiem dokumentiem nokļuva Viļņas geto, kur viņām palīdzēja lietuviešu pasu nodaļas darbinieks Juozas Rutkauskas. Abas izbēga no geto, tomēr tika arestētas un kā latvietes – Lidija Krūmiņa un Irēna Liepiņa – aizsūtītas uz spaidu darbiem Vīnē. Abas māsas izdzīvoja. Pēc kara viņu ceļi šķīrās – Nadja no Vīnes pārcēlās dzīvot uz ASV, bet Ciļa – uz Dienvidāfriku.

1989. gadā Cecīlija Gratis (laulībā Boruhoviča) savā vēstulē Paula Krūmiņa dēlam rakstīja: “Mana nelaiķa māsa Nadja un es brīnumainā kārtā palikām dzīvas šausmu pasaulē, un par to esam pateicību parādā brīnišķīgam, intelligentam cilvēkam, kuru sauca Pauls Krūmiņš, manam mūzikas skolotājam no Daugavpils. Devis mums mieru un daloties ar pārtikas kartītēm saņemtā maizes kumosā, mans skolotājs glāba mūs no nāves. Nāve bieži stāvēja uz viņa dzīvokļa sliekšņa. Mana skolotāja drosme palīdzēja mums izglābties.”

Pilsoniskā izglītība kā metodoloģisks pamats Drosmes mājai

Pilsoniskā izglītība nozīmē, ka katrā no grupām ir savas īpatnības un katrai no grupām tiek piemeklēti tām atbilstoši formāti, vai, strādājot pilsoniskās izglītības jomā, tiek ņemti vērā faktori, kas izriet no vēstures, no brīžiem, kas saistīti ar dotās grupas traumatizāciju dažādos vēsturiskos periodos. Neskatoties uz to, ka eksistē vienota metodoloģiska pieeja pilsoniskās izglītības jomā, jāņem vērā katras grupas īpatnības, kā to lielākoties dara Vācijā. Tas ir relevanti arī Latvijas sabiedrībai. Vēl bez formāta tas izpaužas dažādu valodu pielietojumā – ne tikai valsts valodas, bet arī to diasporu valodās, kuru pārstāvji piedalās pasākumos. Un tas var būt viens no veiksmes faktoriem.

Izstrādājot jaunus formātus, var palūkoties uz veiksmīgiem pagātnes piemēriem. Piemēram, tāds formāts kā “Diskusiju klubs”, ja ir diametrāli pretējas pozīcijas, ļauj veikt faktu pārbaudi, aktualizēt situāciju, parādīt objektīvus informācijas avotus, iemācīt diskusiju kultūru, jauniešu auditorijai pasākumu var veidot kā sacensības (ar pusfinālu, finālu utt.), uzaicināt žūriju, kas būtu autoritāte (piemēram, šībrīža politiķi), pasākums var noritēt dažādās valodās.

ALKATĪBA VAI VARONĪBA

1941.gada vasarā Hagi ģimenes rāmajai dzīvei pienāca gals. Pilsētā iesoļoja nacistu karaspēks un uzsāka savu pret ebrejiem vērsto agresiju. Simonu un Mihlu Hagi kāds žēlsirdīgi noskaņots nacistu armijas karavīrs brīdināja, ka drīz sāksies ebreju nogalināšana, tāpēc viņiem ar saviem mazgadīgajiem dēliem Āronu (ģimenē saukts par Ariku) un Morduhu (ģimenē saukts par Motju) jābēg.

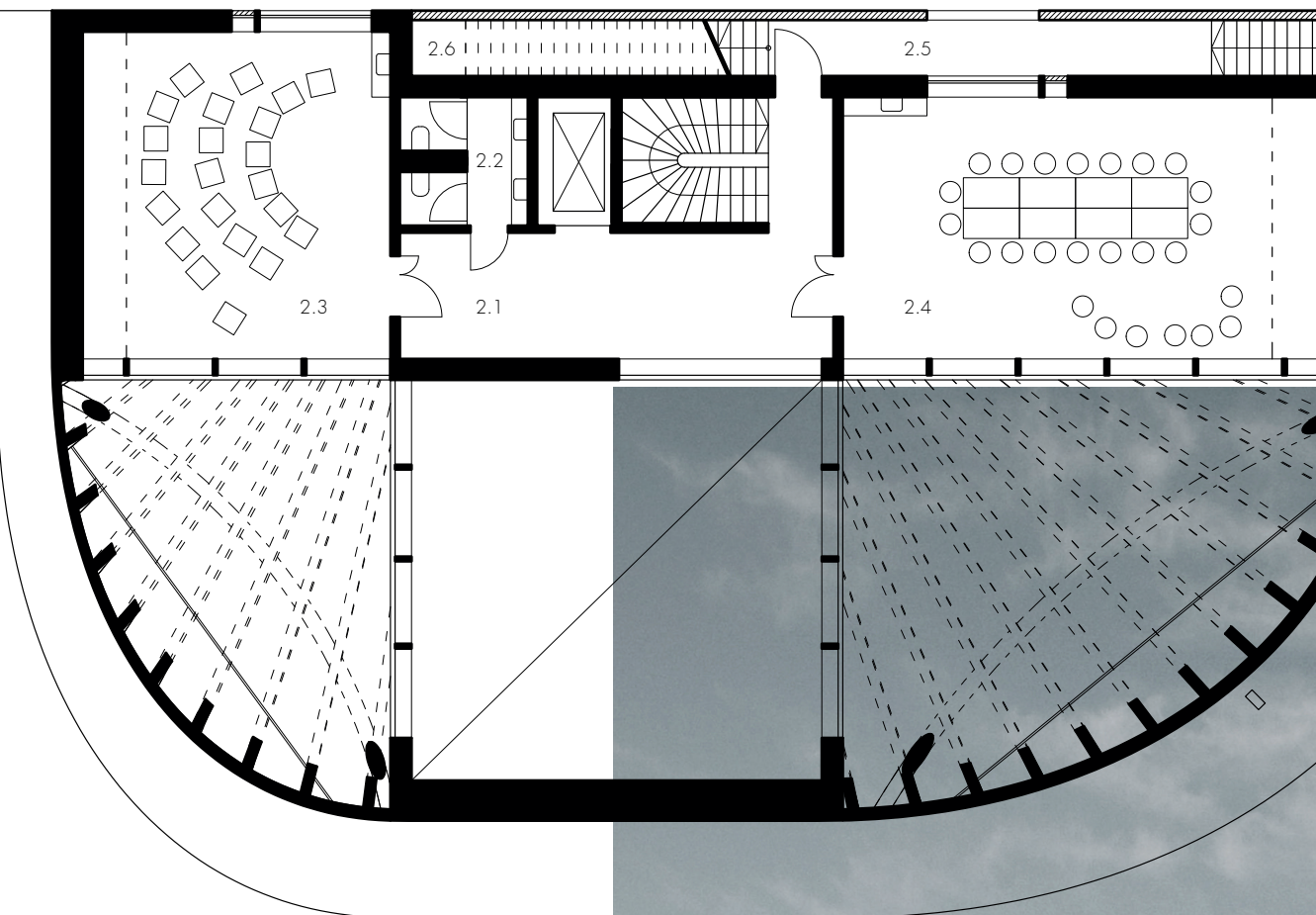
Vispirms ģimene nolēma paslēpties pie Mihlas vecākiem – skrodera Kazriela un viņa sievas Civjas Kaganiem. Saprotot, ka pašiem visdrīzāk neizdosies paglābties no slepkavām, Kazriels ar sievu sagatavoja slēptuvi meitas ģimenei, kā arī deva padomu nebaltā dienā uzmeklēt ģimenes draugu Ivanu Cvetkovu. Kazimira pareģojums piepildījās – slepkavas ieradās arī viņa mājā. Viņu pašu kopā ar sievu aizveda nezināmā virzienā un nogalināja, bet meitas ģimeni neatrada, jo visi četri bija paslēpušies zem mājas izraktā bedrē.

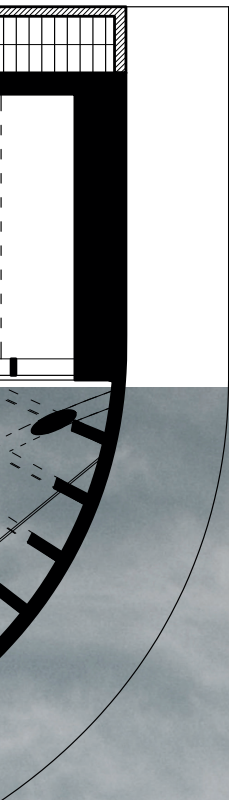
Nakts melnumā ģimene devās pie Ivana Cvetkova, kurš četrus bēgļus laipni uzņēma par spīti tam, ka pašam bija 13 bērni un par palīdzību ebrejiem draudēja bargs sods. Likās, ka jaunākais jau ir aiz muguras. Taču par paslēptajiem ebrejiem uzzināja padomju karagūsteknis, kuru nacisti bija nosūtījuši piespiedu darbā Cvetkovu saimniecībā. Vīrietis par ģimeni neapžēlojās, bet draudēja visu izstāstīt nacistiem. Hagi ģimenei nācās meklēt jaunu slēptuvi.

Radās ideja patverties pie cita Kazriela Kagana paziņas, ilggadēja klienta Vladislava Vuškāna. Viņa māja atradās nomalūs no pilsētiņas, tāpēc pastāvēja liela varbūtība, ka svešas, naidīgas acis viņus nepamanīs. Ierodoties pie Vladislava Vuškāna, atklājās, ka pie viņa jau slēpjas četri vajāti ebreji – Mihlas Hagi brālēns Faivišs Šafīrs, sirmgalvis, juvelieris Josefs Gakers un divi brāļi Ozbandi. Vladislavs Vuškāns bija ar mieru paslēpt vēl četrus, taču Hagi ģimenei, līdzīgi kā pārējiem četriem ebrejiem, par to bija jāsamaksā. Vēl pirms Preiļu ebreju vajāšanas un nogalināšanas, Simons Hagi sievastēva dārzā bija apracis dažas ģimenes vērtslietas. Dārgumu slēptuves vietu viņš atklāja Vladislavam Vuškānam, kurš nakts aizsegā visas vērtslietas izraka. Morduks Hagi vēlāk savos memoriālos rakstījis: “Es vēl tagad domāju, kā gan bija vairāk šajā cilvēkā – alkātības vai varonības. Laikam tomēr varonības, jo viņš taču riskēja ar savu dzīvību, lai glābtu mūsējo.”

Vladislavs Vuškāns pēc mēneša paziņoja, ka turpmāk nevarēs nelaimīgajiem ebrejiem palīdzēt ar pārtikas sagādi, jo pilsētnieki pamanījuši, ka viņš pērk pārāk daudz pārtikas, un tas viņos izraisījis aizdomas. Visi astoņi ebreji slēpās Vladislava Vuškāna divstāvu mājā. Pirmajā stāvā tika turēti lopī, darbarīki un siens. Zem siena bija ierīkota īpaša slēptuve, kur visiem dienas laikā vajadzēja uzturēties. Vasarās varēja paslēpties arī bēniņos. Māja tika vairākkārt pārmeklēta, taču nacisti bēgļus neatrada. Gāja laiks. Cilvēki slēptuvē bez pietiekamas pārtikas, baiļu un slimību nomocīti, kļuva arvien vārgāk un vārgāki. Morduks Hagi savos memoriālos stāsta: “Mēs izvārgām un pārvietojāmies ar grūtībām. Mūsu apģērbs pārvērtās drīskās, bet nekādu citu drēbju nebija. Mamma labības vai kartupeļu maisos izgriezta atvērumu galvai un rokām. Tas bija mūsu jaunais apģērbs. Mūs ēda utis. Trīs gadus mēs neredzējām ziepes, nemazgājāmies.” Drausmīgo dzīves apstākļu dēļ vispirms nomira sirmgalvis Josefs Gakers, bet vēlāk arī Hagi vecākais dēls – deviņgadīgais Ārons.

Tuvojoties padomju armijai, Vladislava Vuškāna māsa pārvācās dzīvot pie brāļa. Pamanījusi, ka mājā kāds slēpjas, neparunājusi ar brāli un nenoskaidrojusi, kas notiek, sieviete izsauca policiju, kas visus sešus arestēja. Tika izdota pavēle visus nošaut, taču karavīri, kuriem tas bija pavēlēts, apžēlojās par nelaimīgajiem, padalījās ar viņiem savos pieticīgajos pārtikas krājumos un tikai izlikās, ka gūstekņus nošauj. Visi seši iebēga mežā, bet pēc divām dienām Preiļos jau iesoļoja padomju karaspēks. Pilnībā izvārguši, knapi dzīvi viņi izstāstīja, ko piedzīvojuši nacistu okupācijas laikā. Bija nepieciešama ilga ārstēšanās, bet visi izdzīvoja un vēlāk liecināja par Preiļos paslēptajiem noziegumiem pret pilsētas ebrejiem.

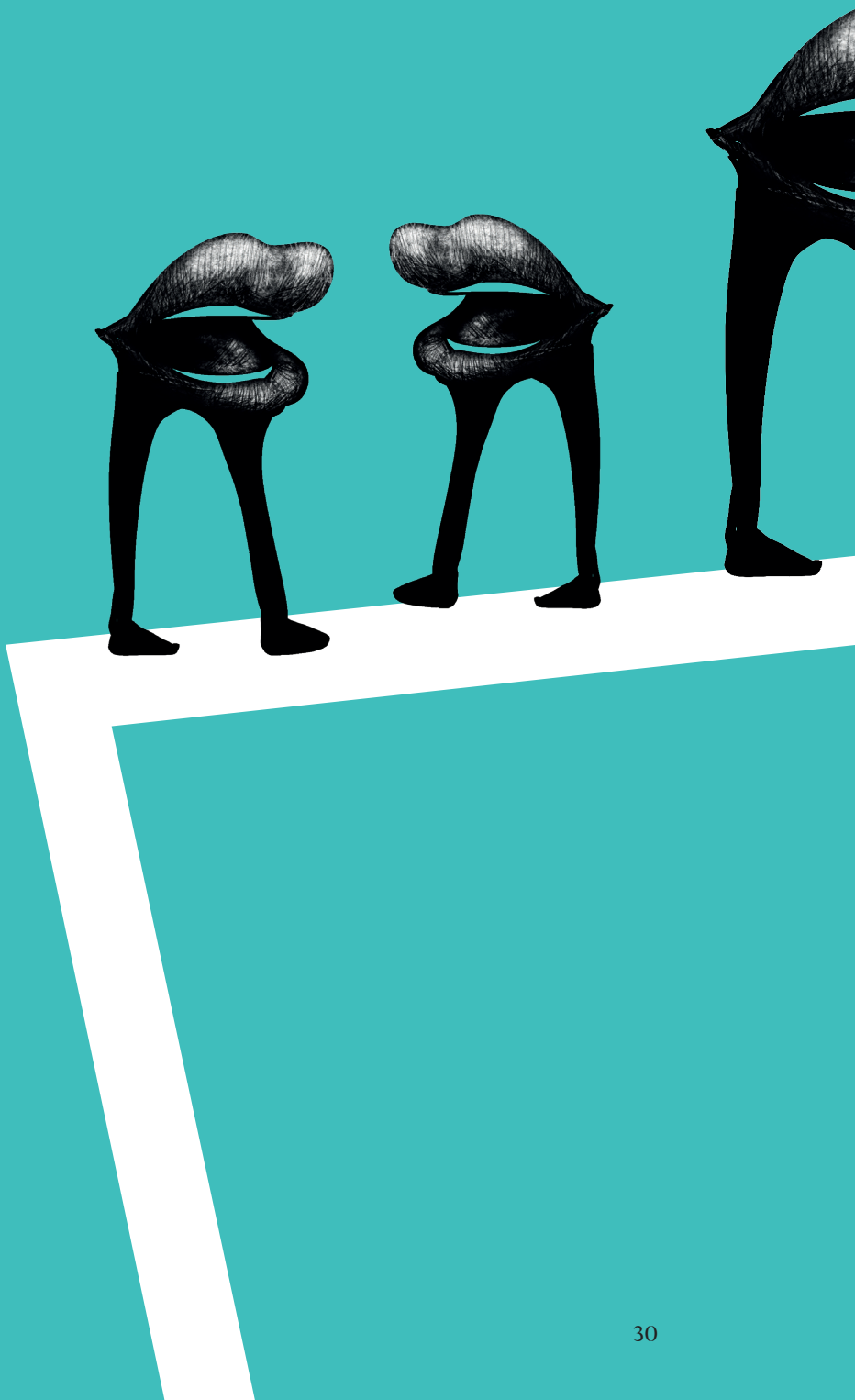

2. stāvs

- 2.1 2. stāva vestibils
- 2.2 tualetes
- 2.3 klase
- 2.4 klase
- 2.5 nepiedūmojamas āra kāpnes
- 2.6 nepiedūmojamas āra kāpnes

Drosmes māja kā platforma iesaistei un diskusijām

Pilsoniskā sabiedrība sākas ar pilsoni. Demokrātiska pilsoniskā sabiedrība nevar eksistēt un attīstīties bez katra indivīda aktīvas līdzdalības sabiedriski politiskajā dzīvē. Demokrātija kā vienīgā valsts iekārta, kurai nepieciešams pastāvīgi mācīties, pieprasa pilsonisko izglītību, kas vērsta uz politiskās personības attīstību, demokrātisko apziņu un atbildību par sevi un sabiedrību. Drosmes māja uz Žaņa Lipkes memoriāla bāzes ar vērtībām, kas stāv aiz Lipkes un viņa ģimenes idejas un varoņdarba, var kļūt par izglītības, audzināšanas un iesaistes centru jauniešiem, kā arī būt interešu pārstāvis jaunatnei dažādos līmeņos.

Mērķa grupa:

- Skolēni un studenti (16–30 gadi).

Partneri:

- vecāki un vecāku apvienības;
- vecākās paaudzes pārstāvji;
- pilsoniskās sabiedrības pārstāvji (pilsoniskās iniciatīvas, muzeji, sabiedriskās organizācijas);
- skolas un citas izglītības iestādes;
- kultūras darbinieki (blogeri, stand-up komiķi, mākslinieki, influenceri);
- politikas, politisko partiju un institūciju pārstāvji;
- Eiropas sabiedriskās jauniešu pilsoniskās izglītības organizācijas pieredzes apmaiņai.

Kopējie darba mērķi:

- Latvijas pilsoniskās sabiedrības idejas stiprināšana, popularizācija un attīstīšana;
- demokrātisko vērtību un demokrātiskas diskusiju kultūras veidošana un stiprināšana Latvijas jauniešu vidū;
- nacionālo, kulturālo, vēsturisko, dzimtes utt. konfliktu pārvarēšana;
- jaunatnes ārpusskolas plurālistiskās pilsoniskās izglītības popularizācija un attīstība Latvijā;
- ilgtspējīgas vienojošas un izglītojošas diskusiju platformas izveide uz Drosmes mājas bāzes.

I. Iesaiste. Pilsoniskā drosme.

“Mūsu laika varoņi”

BVRE pieredze rāda, ka multikulturālā, demokrātiskā sabiedrībā vērtību, sabiedrības un politikas redzējuma diskurss ir nemitīgi klātesošs un nepieciešams visām paaudzēm. Socializācija dažādās politiskajās sistēmās, paaudžu atšķirīgās vēsturiskās pieredzes, pārdzīvotās vēsturiski politiskās krīzes, aktuālās sabiedriski politiskās tendences un notikumi, atšķirīgas informācijas telpas – tie ir būtiski faktori, kas ietekmē sabiedrības saliedētību, sabiedrisko diskursu, kā arī individu un paaudžu līdzdalību sabiedriski politiskajā dzīvē.

Globalizācijas un individualizācijas apstākļos vērtību orientieri izplūst, tiek apšaubīti vai pat izzūd, un to vietā ne vienmēr nāk jauni, savukārt vecāko paaudžu orientieri ne vienmēr sakrīt ar mūsdienu pasauleskatījumu. **Svarīgās vērtības personificē varoņi. Viņi ir paraugs rīcībai, pasauleskatījuma orientieru rādītājs, kā arī atspoguļo priekšstatu par labo un slikto. Varoņi nosaka uzvedības un ētiskās normas, rāda piemēru un ir ideālo īpašību iemiesojums.** Dialogs par to, kurš ir vai varētu kļūt par orientieri jaunatnei, ir svarīga audzinoši izglītojošā darba daļa. Skolās un izglītības iestādēs tiek stāstīts par nacionālajiem vēsturiskajiem varoņiem, kuru rīcība var šķist tāla un nesasniedzama. Apstākļos, kad jaunatnei nav autoritāšu un varoņu, vērtību un vērtīborientāciju diskurss ir īpaši nozīmīgs.

Turklāt daudzās Eiropas valstīs vērojama krīze jauniešu pilsoniskajā un politiskajā iesaistē, kas bieži izriet no vilšanās tradicionālajos politiskajos procesos un politiķos un ciniskā attieksmē pret tiem, vērtīborientācijas neesamības, savas nozīmības neapzināšanās un iesaistišanās pieredzes trūkuma.

Tomēr svarīgs ir fakts, ka šodien neklūst mazāks tā saucamo sociālo varoņu, kas ik dienu veic nozīmīgus sociālus darbus. Šajā kontekstā jēdziens “personīgā pilsoniskā drosme” ir atslēgvārds. Personīgā pilsoniskā drosme – tā ir piedalīšanās, nevienaldzība pret sociālo netaisnību un vardarbības izpausmēm ikdienas un sabiedriskajā dzīvē, tā ir vēlme un gatavība iejaukties kritiskās situācijās, skats uz sevi un sabiedrību atvērtām acīm, neklusēšana, aktīvas pilsoniskās pozīcijas paušana. **Pilsoniskā drosme mūsdienu interpretācijā nav obligāti saistāma ar varoņu rīcību, bet sākas ar mazumiņu – ar personīgu iesaisti, ar iesaisti klātienē, ar uzmanības pievēršanu tēmai vai problēmai.**

Diskurss par to, ko nozīmē pilsoniskā drosme mūsdienu sabiedrībā, kas ir jaunie varoņi un atdarināšanas piemēri un kādas vērtības viņi atspoguļo, ko apvieno un ko šķēļ šīs vērtības, kā attīstīt jauniešu iesaistes līmeni – šie ir centrālie pilsoniskās izglītības jautājumi.

Metodiska pieeja faktoriem, kas nosaka gatavību iesaistīties:

- pilsoņiem jāprot iesaistīties, un tiem ir jābūt pieejamiem resursiem – zināšanām, kompetencēm, brīvam laikam, apstākļiem utt.;
- pilsoņiem jāvēlas iesaistīties, jo viņi ir ieinteresēti dot savu pienesumu pilsoniskajai sabiedrībai, jāveido pietiekams uzticēšanās līmenis politikai un politiķiem, kas atbilst pilsoņu vērtīborientācijai un pieredzei, jārada izpratne par iesaistīšanās vērtību visai sabiedrībai;
- pilsoņiem jābūt mobilizētiem iesaistīties, tam palīdz dažādas sabiedriskās grupas un organizācijas, publiskās platformas, kas veicina dalību.

Uzdevumi:

- savas nozīmes apzināšanās un attīstīšana jauniešu vidū;
- apstākļu radīšana pilsoniskās aktivitātes attīstībai un izpausmei;
- jaunatnes tēmu un problēmu redzamības veicināšana;
- pastāvīgi aktīvu diskusijas telpu vieta, kurās tiek apspriestas svarīgas un aktuālas sabiedriski politiskas un sociālas tēmas;
- demokrātiskas diskusiju kultūras attīstīšana;
- veidot un stiprināt uzticēšanos un sadarbību ar pašvaldību politiku, politiķiem un pilsetu pārstāvjiem.

Darba metožu un formātu piemēri:

- videoblogi, intervijas, filmu izveide vai graffiti, kurās jaunieši stāsta par sevi, par saviem “sociālajiem varoņdarbiem”, par personīgo robežu pārvarēšanu;
- tikšanās ar varoņiem no interneta utt.;
- diskusijas un debates par aktuālām tēmām (ar balsošanu), piemēram: vakcinācija, multikulturālisms, dzimtes identitāte, migrācija, Eiropa utt..

Paaudžu dialogs:

- diskusijas par dažādām vērtībām un skatījumiem uz aktuālām tēmām ar dažādu paaudžu piedalīšanos (viktorkas, diskusijas, darbs ar fotogrāfijām un asociācijām).

Medijpratība:

- “elfi internetā”, viltus profilu atmaskošana;
- darbnīcas kompetenču attīstīšanai (medijpratība, diskusiju treniņi).

Politiskā līdzdalība:

- jauniešu parlamenti, forumi, padomes;
- simulāciju spēles;
- pilsoniskās iniciatīvas, zibakcijas;
- Wahl-O-Mat (“Partiju šķirotava” vai “Pielaiķu partiju”) izveide pirms vēlēšanām;
- “Brokastis ar politiķiem” utt.

II. Identitātes meklējumos

Sabiedrības attīstību lielā mērā nosaka tās locekļu kolektīvā identitāte. Tā pauž cilvēka priekšstatu kopumu par savu vietu sabiedrībā, par vērtībām un uzvedības modeļiem, kuri izkristalizējas, izzinot nozīmīgus kulturālos un vēsturiskos orientierus, tradīcijas, sociālos institūtus. Pašidentificēšanās process spēlē galveno lomu, formējot cilvēku motivāciju apvienot savus spēkus sabiedriski svarīgu uzdevumu veikšanai, stabilai sabiedrības attīstībai un tās institūtu darbības nodrošināšanai. Gadījumos, kad šīs identitātes sāk vājināties, novērojama krīze un sabiedrības noslāņošanās, pastiprinās konfliktu līnijas, kas viegli instrumentalizējamās. Rezultātā izplūst pilsoniskā identitāte, kā arī politiskās sistēmas stabilitāte.

BVRE pieredze darbā ar dažādām starptautiskām un starpnacionālām diasporām parāda nepieciešamību (un savstarpēju ieinteresētību) iekļaut identitātes tēmu pilsoniskās izglītības programmā. **Pilsoniskās izglītības formātu rāmjos rodas jautājums par to, kā apvienojamas idejas par identitātes saglabāšanu un sabiedrības konsolidēšanu, uz kādiem pamatiem iespējama saliedētas sabiedrības izveide.**

Turklāt kolektīvās identitātes tēma ir saistīta ar savas individuālās identitātes un cita identitātes pieņemšanu. Socializācijas un informatīvo telpu īpatnību sekas, kā arī politisko spēku ietekme atstāj iespaidu uz sevis un citu uztveršanu kategorijās “es” – “mēs” – “viņi”, kas savukārt izpaužas uzskatos, politiskajā līdzdalībā, sociālajās aktivitātēs, politiskajās izvēlēs utt. **Pilsoniskā izglītība ir efektīvs instruments iekļaujošas un plurālistiskas diskusiju kultūras veidošanai un mierīgai līdzāspastāvēšanai.**

Uzdevumi:

- demokrātisko vērtību stiprināšana un popularizēšana plurālisma un starpkultūru kontekstā;
- diskusiju platformas radīšana Latvijas politiskās nācijas veidošanai;
- līdzāspastāvēšanas un diskusiju platformas radīšana dažādām individuālajām un kolektīvajām identitātēm;
- cīņa ar dažādām diskriminācijas, aizspriedumu un neiecietības izpausmēm.

Darbības virzieni:

- individuālās identitātes (dzimtes, sociālā, politiskā);
- paaudžu identitāte;
- nacionālā identitāte;
- eiropeskā identitāte;
- identitātes politika.

Darba formāti un metodes:

- radošā darbnīca, “Matrjoškas” metode;
- imersīvais teātris, performances;
- dažādu identitāšu *speed-dating*;
- sociālais eksperiments;
- izglītojošais formāts “mīti un fakti”;
- izstāde “Mēs ...”;
- diskusijas un darbnīcas “Ko nozīmē būt Latvijas pilsonim/ eiropietim/...?”.

Jaunatnes pilsoniskās izglītības efektivitātes indikatori:

- darba formātu daudzveidība un ilgtspējīgums (intereses un iniciatīvas rādītājs);
- materiāli un to izplatības pakāpe;
- mērķa grupas kvalitatīvs paplašinājums (dažādu paaudžu, politikas pārstāvju un pilsoniskās sabiedrības piesaiste);
- skarto tēmu un problēmu nozīmīgums sabiedrībai, diskursa aktualitāte;
- sadarbība ar partneriem, partneru skaits;
- preses un masu informācijas līdzekļu interese par Drosmes mājas darbību;
- atgriezeniskā saite no dalībniekiem (aptauja, novērtējumi);
- darbības reģionalizēšana.

Vispārīgās organizatoriski metodiskās rekomendācijas pilsoniskās izglītības formātiem:

- dalībnieki kā paši savas realitātes eksperti (augšupējā, nevis lejupējā metode (*bottom-up vs. top-down*));
- radīt atkārtotojošos formātus (“auditorijas pieradināšana”);
- sistematiska pieeja: vienlaicīga dažādu kompetenču attīstība “zināšanas – metodiskās kompetences – spriestspēja – rīcībspēja”;
- multiplikatoru darba profesionalizācija;
- pilsoniskās izglītības kvalitātes standarti: Boitelsbahas vienošanās (Beutelsbacher Konsens, 1976): indoktrinācijas aizliegums, kontroversialitātes princips, subjektivitātes princips.

NEVIENS PAR MUMS NEZINĀJA

1943. gada 20. oktobrī Broņai Majevai izdevās nemanītai pamest Daugavpils geto un patverties pie laipnā dārznieka Pjotra Afanasjeva un viņa sievas Lūcijas. Viņai par pārsteigumu slēptuvē, kas bija izveidota zem virtuves grīdas, viņa satika vēl divas vajātas ebrejietes – daugavpilieti zobārsti Miru Musinu un krāslavieti Mihlu Segalu.

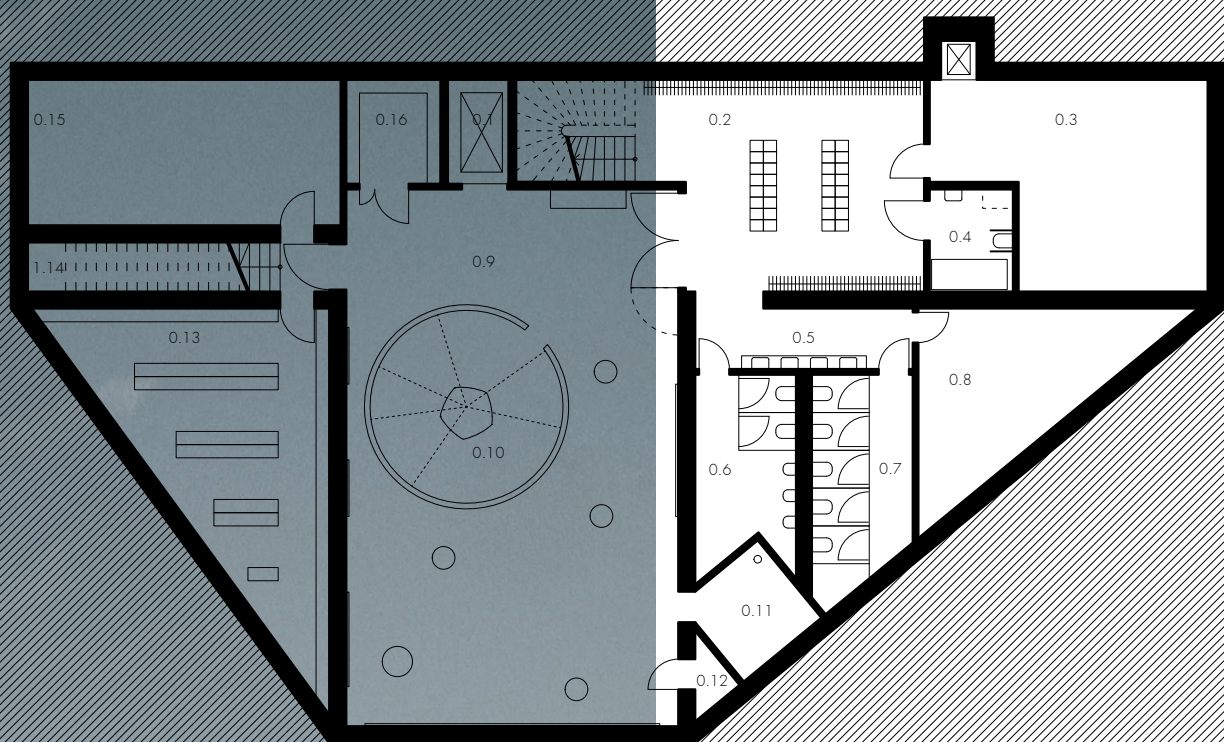
No Broņas Majevas atmiņām: “Astoņus mēnešus Pjotrs rūpējās par mums kā par maziem bērniem. Tas bija īsts cilvēks. Glābjot mūs, viņš riskēja ne tikai ar savu, bet savas ģimenes locekļu dzīvībām. Par atlīdzību naudā nevarēja būt ne runas – viņš mūs glāba nesavtīgi un no sirds.”

Kad Daugavpilij tuvojās fronte, Pjotrs Afanasjevs bēgles pārveda pie radiem uz Skaistas ciemu netālu no Krāslavas, kur dzīvoja viņa vecāki Filips un Anastasija Afanasjevi un brālis Fadejs ar sievu Jevdokiju (saukta arī par Keju) un dēlu. Glābšanas darbā brāļiem palīdzēja arī māsa Minadora Mikulova, neskatoties uz to, ka riskēja arī ar savu un savas ģimenes drošību. Tobrīd no Daugavpils atvestās ebrejietes vēl nenojauta, ka Fadeja Afanasjeva ģimene jau slēpj trīs citas bēgles – Basju (saukta arī par Taņu) Levšteinu, Bruņu Zēlikmani un viņas aštonpadsmītgadīgo meitu Raheli (Rozu).

No Raheles Zēlikmanes atmiņām: “Fadeja un Jevdokijas (mīļi saukta par Keju) mājā jau dzīvoja Taņa Levšteina. Mēs ar mammu dzīvojām bēniņos, slēpāmies sienā. Afanasjevu ģimene mūs baroja, veda uz pirti. Pēc pirts palikām nakšņot mājās. Nevienam par mums nezināja – ne kaimiņi, ne Taņa. Mēs savukārt nezinājām, ka mājā slēpjas arī Taņa. Mums nekā nebija, pat veļa, ko nomainīt. Mēs viņiem par slēpšanu nekā nebūtu varējušas samaksāt. Viņi mūs vienkārši cilvēcīgi pazēloja.”

Maijā abas Zēlikmanes paslēpa bedrē pie vistu kūts. Tikai vēlāk sievietes uzzināja, ka Pjotrs bija atvedis Miru, Mihlu un Bruņu, kurām tika atvēlēta viņu vecā slēptuve bēniņos. Visas sešas sievietes izdzīvoja.

Pagrabstāvs

- 0.1 lifts
- 0.2 foaje ar garderobi
- 0.3 kafējnīcas palīgelpa
- 0.4 higiēnas telpa
- 0.5 priekštelpa
- 0.6 vīriešu tualetes
- 0.7 sieviešu tualetes
- 0.8 tehniskā telpa
- 0.9 izstāžu zāle
- 0.10 pieredzes telpa
- 0.11 bunkurs
- 0.12 zāles noliktava
- 0.13 telpa krājumam
- 0.14 nepiedūmojamas āra kāpnes
- 0.15 telpa gaisa ventilācijai
- 0.16 noliktava grāmatām / dokumentiem

BĒGLE NO RĪGAS GETO

Karolīna Taica (pirms kara – Genja Knoha) no Rīgas geto izbēga 1942. gada sākumā. Agrā rīta stundā, pārgērbusies par zēnu, viņa pievienojās ebreju vīriešu grupai, kuri tika vesti uz spaidu darbiem ārpus geto. Vīrieši ļāva viņai iebēgt kolonnas vidū, lai ar saviem augumiem noslēptu bēgli no sargu acīm. Nokļuvuši pilsētā, viņi noplēsa no Karolīnas mēteļa dzelteno zvaigzni un teica, lai viņa iet pa ietvi nevis pa reni, kur ar nacistu rīkojumu bija pavēlēts iet ebrejiem.

Vecumdienās Karolīna Taica atcerējās: “Biju nosvīdusi no bailēm. Bija vēl tumsa, agra rīta. Gāju, gāju... Izskatījies pēc nelaimes čupiņas. Gribēju noslēpties. Iegāju kādā sētā. No mājas iznāca par mani divreiz garāks vīrietis un krieviski prasīja: “Kas tur ir?” Izdzirdējusi krievu valodu nevis vācu, sajutos drošībā. Paskaidroju, ka esmu izbēgusi no geto un esmu ļoti izsalkusi. Vīrietis mani ieaicināja mājā, pacienāja ar rupjmaizi un siltu pienu. Vēl līdz šai dienai es nespēju izmest laukā maizi...”

Žēlsirdīgais garā auguma vīrietis bija Vladimirs Mičko (arī Mjačko), kura ģimene dzīvoja piecistabu dzīvoklī Visvalža ielā 7. Karolīnu silti uzņēma gandrīz visa ģimene – Vladimira māte Elizabete, tēvs Aleksandrs un māsa Olga ar vīru Vladimiru Neimani-Kateņevu. Diemžēl nesagaidījuši kara beigas, Vladimira un Olgas vecāki nomira.

Ikdienā Karolīna dzīvoja kopā ar ģimeni, taču bija jāuzmanās, lai kaimiņi nepamana, ka dzīvoklī dzīvo vēl kāds. Lai palīdzētu glābējiem ar iztikas sagādi, Karolīna lika lietā savu tamborētājas talantu un no kāda izārdīta džempers dzijas tamborēja smalkus mežģiņu cimdus. Vladimirs Mičko tos pārdeva. Vīrietis vairākkārt uzņēmās risku un, piestiprinājies pie apģērba dzeltenu zvaigzni, devās uz Rīgas geto, lai satiktos ar Karolīnas mammu Sāru Fridu Knohu un vecāko māsu Beilu. Viņš sievietēm nesa ēdienu, bet pretim saņēma apģērba gabalus, kurus varēja pārdot, lai pietiktu līdzekļi Karolīnas uzturēšanai, Beila caur Vladimiru mātai sūtīja vēstules, kurā aprakstīja dzīves apstākļus Rīgas geto.

Briesmu brīžiem ģimene bēglei bija sarūpējusi slēptuvi. Guļamistabā zem Karolīnai atvēlētās gultas Vladimirs Mičko izraka bedri. Rakšanas darbos radušos zemi viņš bēra sava mēteļa kabatās un simtām reižu devās laukā, lai kabatu saturu izbērtu kaimiņos esošā būvbedrē. Izraktajai bedrei kā vāku varēja izmantot parketa fragmentu. Karolīna no iekšpuses to varēja aizdarīt tā, lai no ārpuses vāks nebūtu ne pamanāms, ne paceļams. Lai gan slēptuvi izklāja ar matraci un kažoku, tā tik un tā bija auksta un mitra.

Reiz Karolīnai šajā bedrē nācās pavadīt vairākas stundas, jo dzīvokli ieradās policija. Kāds nacistiem bija ziņojis, ka Olga ir palīdzējusi padomju karagūstekņiem, tāpēc dzīvokli pārmeklēja. Nesastapuši Olgu, viņi arestēja pārējos ģimenes locekļus. Pēc vairākām baļu stundām, Karolīna sadūšojās izlist no slēptuves un bija izmisusi, jo nezināja, kā tālāk rīkoties, kur meklēt palīdzību. Vēlu vakarā ģimene tomēr pārradās, jo nacistiem bija pietrūcis pierādījumu viņu vainai. “Mums paveicās, ka policisti neieradās ar suņiem,” glābēji vēlāk sprieda, “suņi tevi būtu saoduši!”

Karolīna Taica Visvalža ielā slēpās gandrīz trīs gadus. Droši pamest slēptuvi viņa varēja tikai pēc 1944. gada 13. oktobra, kad Rīgā ienāca padomju karaspēks.

Pilsoniskā sabiedrība

Drosmes mājas
aicinājums ir kļūt par
pilsoniskās izglītības
attīstītāju Latvijā
un līdzdarbošanās telpu.

1.

● Pilsoniskā sabiedrība ir mūsdienīgas sociālas valsts neatņemama daļa. Saskaņā ar Tomasa Hobsa pilsoniskās sabiedrības definīciju – tā ir indivīdu savienība, kolektīvs, kurā visi tā locekļi iegūst augstākās cilvēciskās īpašības.

Pilsoniskās sabiedrības aktori nevis aizstāj, bet papildina valsts institūcijas un aiztur sabiedrības noslāņošanos. Tas dod valstij iespēju koncentrēt savus resursus nepastarpināti valstiskiem uzdevumiem un atbalstīt sabiedriskā labuma organizācijas un iniciatīvas un ietaupīt budžeta līdzekļus.

Vienlaikus aktīva līdzdalība valsts sabiedriskajā dzīvē palīdz sociālo saišu uzlabošanai, kopīgās pašidentifikācijas attīstībai un vienotas politiskās nācības audzināšanai. Aktīvs pilsonis/brīvprātīgais ir ieinteresēts politiskajā līdzdalībā un savas valsts attīstībā.

Aktīvas pilsoniskās sabiedrības klātesamība valsti ne tikai uzlabo populācijas dzīves kvalitāti un aizsargātības līmeni, bet arī darbojas kā “drošinātājs” pret politiskajiem satricinājumiem un populistisku un radikālu ideju izplatību. Ja ir atgriezeniskā saite no politiskās sistēmas, tad pilsoniskā sabiedrība pilda arī komunikatora funkciju.

2.

● **Funkcionējošā pilsoniskajā sabiedrībā nevalstiskie aktori fleksiblāk un operatīvāk reaģē uz izaicinājumiem un sociālajām problēmām.** Sabiedriskā labuma organizācijas ir spējīgas īsākā laikā mobilizēt plašu brīvprātīgo tīklu un reaģēt uz pēkšņiem sociāliem un ekonomiskiem satricinājumiem (Baltkrievijas krīze, Ukrainas karš) vai dabas un tehnoloģiskajām katastrofām. Tā tās kompensē lēno un ne vienmēr efektīvo birokrātisko aparātu.

Pateicoties savstarpējai palīdzībai un aktīvo pilsoņu saskaņotajām darbībām, valsts glābšanas dienesti var koncentrēt savus spēkus bīstamāku un atbildīgāku darbu veikšanai.

3.

Aktīvas pilsoniskās sabiedrības attīstībai ir svarīgi aktivizēt un stimulēt cilvēkus sociālās iemaņas un kompetences, būtiski ir atbalstīt sabiedriskā labuma organizāciju izveidi un attīstību. To var sasniegt, popularizējot mūsdienu un vēsturiskos pozitīvos piemērus (piemēram, Žaņa Lipkes stāstu) un to atspoguļojumu dažādos medijos, apzinot esošās sociālā nodrošinājuma sistēmas trūkumus, apmācot brīvprātīgos.

Par partneriem šajā darbā var kļūt gan valstiskā sektora dalībnieki, demonstrējot darbības sfēras, kurās svarīgs pilsoniskās sabiedrības atbalsts, gan arī sabiedriskā labuma organizācijas, stāstot par savu darbu. Var būt noderīga arī līdzīgu citvalstu un starptautisko organizāciju pieredze.

Darba formāti sadarbībai ar partneriem:

- konferences;
- hakatoni;
- pieredzes apmaiņa;
- starptautiska apmaiņa;
- kopīgas publikācijas.

Par mērķauditoriju šajā darbā jāklūst sabiedrības locekļiem. Izglītojošos pasākumus nepieciešams organizēt jauniešiem skolās/universitātēs, kā arī sabiedrisko organizāciju locekļiem viņu motivēšanai un profesionālajai izaugsmei.

Formāti darbam ar mērķauditoriju:

- semināri;
- darbnīcas un meistarklases;
- paneldiskusijas;
- debates;
- tematisku (tostarp dokumentālo) filmu demonstrēšana;
- dažādi radoši formāti (piemēram, “Nākotnes darbnīca”).

Arvien pieaugošajos sabiedrības digitalizācijas apstākļos nedrīkst aizmirst arī par darbu virtuālajā vidē. Sociālie mediji Drosmes mājai ir ne tikai platforma atpazīstamībai, bet arī nepastarpinātas darbības lauks. Daudzas sabiedrībā eksistējošas problēmas izgaismojas arī sociālajos medijos. Reizēm tādi mūsdienu sabiedrības izaicinājumi kā ksenofobija, homofobija, attālināšanās no demokrātijas, naida izpausmes internetā izpaužas izteiktāk nekā ikdienas dzīvē. Tādēļ vēl jo svarīgāk ir stiprināt pilsoniskās sabiedrības pozīciju publiskajā digitālajā vidē un cīnīties pret jebkuru naida un diskriminācijas izpausmi. Par svarīgu darba sastāvdaļu šajā sfērā kļūs brīvprātīgo digitālā tīkla izveide un to profesionalizācija semināros un meistarklasēs.

Drosmes mājai jāklūst par pulcēšanās vietu aktīviem un nevienaldzīgiem pilsoņiem. Tam palīdzēs gan jau esošā Žaņa Lipkes memoriāla darba pieredze, gan šī cilvēka, kurš vēstures vīstumsākajā brīdī nespēja būt vienaldzīgs un glāba citus, personīgais piemērs.

4

● **Neskatoties uz to, cik sarežģīta ir sociālo procesu un tendenču mērīšana un izvērtēšana, Drosmes māja izvirza sev mērķus un tiecas tos sasniegt.**

Par efektivitātes indikatoriem varētu kļūt:

- esošo sabiedriskā labuma organizāciju un iniciatīvu popularizācija un profesionalizācija, kā arī jaunu organizāciju izveide;
- lielāka cilvēku skaita piesaiste sabiedriskā labuma organizācijām vai projektiem;
- akcijas/zibakcijas/u.c.;
- pilsoniskās sabiedrības tēmas aktualizācija valstiski politiskajā informācijas telpā, plaši apspriests tēmas svarīgums, konferences/ tematiskās nedēļas/apbalvojumi;
- kvantitatīvie rādītāji;
- pasākumi;
- dalībnieki;
- sadarbības organizācijas;
- pieminēšana masu informācijas līdzekļos un sociālajos medijos;
- sociālo mediju skatījumi.

**M.A. Jurijs Sargelis,
BVRE koordinators**

PĒDĒJAIS BRĪDIS BĒGT

1943. gada 13. jūlijā no koncentrācijas nometnes "Lenta" filiāles – garāžas un galdnieku darbnīcas Lāčplēša ielā 46/48 – izbēga astoņi ebreji: Georgs Fridmans, Zigfrids Veinbergs, Šlomo, Haims un Daniels Koblenci, Ārons Troibs, Leizers Rotbarts un Jups Lifšics. Jau vairākus mēnešus viņi bija spiesti strādāt nacistu labā, cerot un plānojot kādu dienu izbēgt. 10. jūlijā vairāki no viņiem bija aizvesti uz koncentrācijas nometni "Lenta" un pakļauti pazemojošai procedūrai. Lai bēgšanas gadījumā ieslodzītie ebreji būtu uzreiz atpazīstami, nacisti ar dzeltenu acetona krāsu uz viņu jakām muguras un krūšu apvidū uzzīmēja dzeltenus krustus, bet bikšu sānos – dzeltenas līnijas. Ieslodzītajām sievietēm nacisti noskuva matus, bet vīriešiem galvvidū izskuva platu celiņu.

Pēc procedūras atkal nokļuvuši Lāčplēša ielas filiālē, vīri vienojās, ka pienācis pēdējais brīdis bēgt. Jau iepriekš gūstekņi ar līdzjūtīgu ridzinieku palīdzību bija sarūpējuši sev citas drēbes, kā arī vienojušies par potenciālajām slēptuvēm bēgšanas gadījumā. Ar Leizera Rotbarta bijušo kolēģi Ansi Voldemāru Didrihsonu bija sarunāts, ka viņš bēgļus gaidīs savā kravas mašīnā divu kvartālu attālumā no Lāčplēša ielas garāžām. Plānā bija paredzēts bēgt pēc plkst. 14:00. Izlozes kārtībā vīri noskaidroja, ka pirmajam jābēg Šlomo Koblencam, tad pārējiem. Katrs nākamais pamestu darbnīcu teritoriju ar minūtes intervālu. Izņemot Jupu Lifšicu, kurš plānoja kaut kā nokļūt līdz dzimtajai Ventspilij un paslēpties tur, visi bēgļi sākumā nokļuva pagrabā Vidus ielā 3.

Par greznā četrstāvu nama Vidus ielā 3 sētnieku un kurinātāju strādāja Georga Fridmana pirmskara paziņa Jānis Kauķītis, kurš bija ar mieru īsu laiku bēgļus paslēpt nama pagrabā. Tuvojoties padomju armijai, nacisti bieži apsekoja mūra namu pagrabus, pētot iespēju tajos izveidot bumbu patvertnes. Drīz vien Vidus ielas pagrabā slēpties vairs nebija droši. Visiem, izņemot Georgu Fridmanu, nācās patverties pazemes slēptuvē zem Anša Voldemāra Didrihsona galdnieku darbnīcas Cēsu ielā 11.

No Leizera Rotbarta atmiņām: "Pagrabs bija briesmīgs. Agrāk tur bija bijusi ziepju darbnīca. Pagrabam bija viena lūka, pa kuru Didrihsons mums deva pārtiku. Pagrabā dzīvoja arī liels daudzums žurku. Tās vienkārši skraidīja mums pāri. Gulējām ietinušies brezenta gabalā."

Jānis Kauķītis pagrabā Vidus ielā 3 turpināja slēpt tikai savu paziņu Georgu Fridmanu, bet drošības nolūkos ierādīja viņam slēptuvi visdziļākajā pagraba daļā. Pēc kara Georgs Fridrihs par savu glābēju rakstīja: "Uzņemoties no koncentrācijas nometnes atbēgušo bēgļu slēpšanu, viņš lika uz kārts savu un savas ģimenes locekļu dzīvību. Par mūsu glābšanu viņam un viņa ģimenei draudēja nāves spriedums. Ar savu rīcību Kauķītis izrādīja dziļu cilvēkmīlestību, godīgumu, dziļu taisnīguma izjutu, pašizliedzību un nesavtību."

Drosmes un labestības stāstu krātuve

S

Saņemot Žaņa Lipkes memoriāla iedibināto apbalvojumu “Sudraba pagale”, ebreju glābšanas gadījumu Latvijā pētnieks, muzeja “Ebreji Latvijā” dibinātājs, vēsturnieks un Holokausta izdzīvojušais Mārgers Vestermanis atsaucās uz Talmudu un teica: “Ja vien uz pasaules būs 36 labi cilvēki, Dievs pacietīs cilvēci un ļaus pasaulei eksistēt. Jāmeklē tie kārtīgie cilvēki. Lai mums būtu drosme un ticība dzīvot.”

Drosmes mājas komandas uzdevums būs apzināt un padarīt pieejamus jau izpētītos ebreju glābšanas gadījumus Latvijā, kā arī meklēt ziņas par citiem, vēl nezināmiem labestības, drosmes un cilvēcības žestiem visos Latvijas novados.

Iestrādes šajā darbā Žaņa Lipkes memoriāla komandai jau ir. Ebreju glābēju stāsti – gan tie, kas saistīti ar Žaņa Lipkes cilvēkglābšanas misiju, gan citi – pieejami aplikācijā *izi.travel* un interneta vietnē *Pagrides Rīga*, ir notikušas neskaitāmas šai tēmai veltītas lekcijas, diskusijas, ekskursijas muzejā un ārpus tā, muzejpedagoģijas nodarbības.

Žaņa Lipkes memoriāls, kas sācies kā veltījums Lipkes ģimenes varoņdarbam, nu ir izaudzis par vietu, kur satek līdzīgi stāsti no visas Latvijas. Par Žaņa Lipkes cilvēkglābšanas misiju apmeklētāji var uzzināt muzeja ekspozīcijā, stilizētu, taču atmiņās balstītu Ķīpsalā izraktā bunkura digitālu dvīni var ieraudzīt virtuālajā pasaulē caur 3D brillēm. Memoriāla darbinieki ir vadījuši neskaitāmas ekskursijas muzejā, Ķīpsalā un pilsētvidē, lai parādītu un pastāstītu par Lipkes un viņa palīgu paveikto, kā arī par šo cilvēku izglābtajiem ebrejiem. Drosmes māja ļaus nu jau jaunā kvalitātē un apjomā apzināt, izpētīt un publiskot līdzīgus stāstus no visas Latvijas, sniežot padziļinātu skatījumu par katru atsevišķu gadījumu, kā arī būs iespēja ieraudzīt kopainu un šī fenomena – otra cilvēka glābšana par spīti nāves briesmām – apvārsni visā Latvijā.

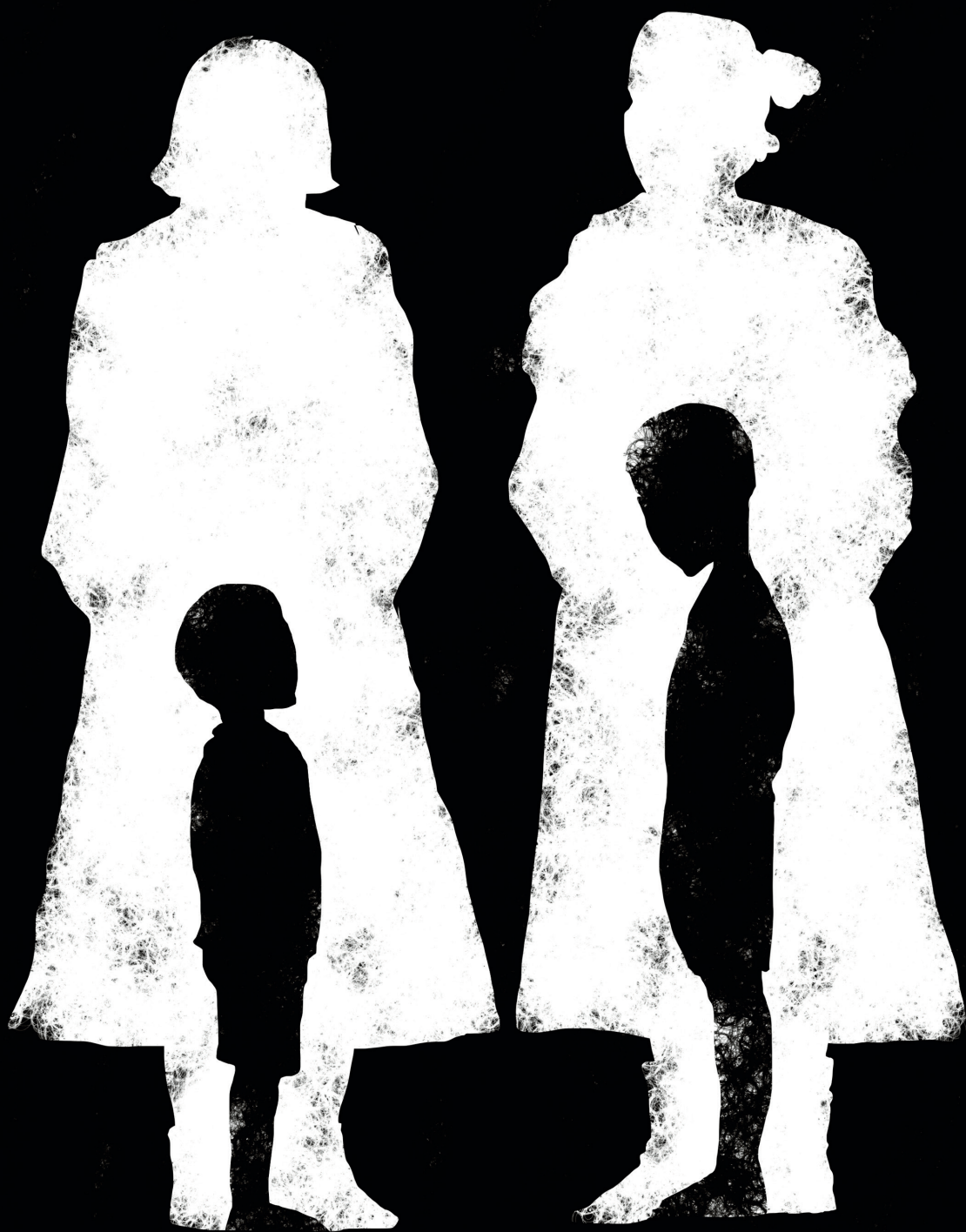
Mārgers Vestermanis savos pētījumos atklājis apmēram 600 neebreju, kuri nacistu okupācijas gados Latvijā uzņēmās atbildību un risku slēpt vajātos un nāvei nolemtos ebrejus. Žaņa Lipkes memoriāla komanda ir padziļināti pētījusi Lipkes ģimenes un viņu palīgu un izglābto likteņus. Izglītības programmu izstrādes procesā memoriāla pedagogi pētījuši vairākus gadījumus dažādos Latvijas novados, bet šobrīd norit īpaši padziļināta pētniecība par Liepājas un pilsētas tuvākās apkārtnes ebreju glābējiem un izglābtajiem. Plānos ir starptautiska līmeņa sadarbība, lai šos stāstus ietvertu mūsdienu jauniešiem saprotamos formātos un izplatītu skolās.

Ebreju glābēji un viņu palīgi bija tikpat dažādi kā pati pirmskara Latvijas sabiedrība. Savus ebreju radus, draugus, kolēģus vai pat pilnīgus svešiniekus centās slēpt un glābt latvieši, krievi, baltkrievi, lietuvieši, poļi, igauņi, romi un vācieši – gan šeit palikušie vācbaltieši, gan, piemēram, Vācijas armijas karavīri, kuri nepiekrīta notiekošajam un firera ieviestajai rasu politikai. Ebrejiem, kurus vajāja, centās palīdzēt arī tie ebreji, kuri varas acīs par tādiem netika uzskatīti, piemēram, karaīmi un jau ilgus gadus pirms kara kristietībā pārgājušie. Nāves briesmās nokļuvušos centās glābt dažādu ticību pārstāvji – katoļi, luterāņi, baptisti, adventisti, vecticībnieki. Gan garīdznieki, gan šo konfesiju draudžu locekļi. Glābēji pārstāvēja visdažādākās profesijas un nodarbošanās – sētnieki, aukles, zemnieki, zvejnieki, kurinātāji, policisti, studenti un skolotāji, ķimikļi, ārsti, mākslinieki, mūziķi. Bērnu nama direktors ar visu kolektīvu no slepkavām nosargāja jaunu pusaudzi Innu Frīdmani. Nacionālā teātra aktieris, režisors Jānis Osis savā Jūrmalas vasarnīcā paslēpa un izglāba urologu Dr. Viktoru Goldbergu. Bijušais Sacīmas deputāts Pauls Šimanis bija viens no daudzajiem teātra zinātnieces Valentīnas Freimanis glābējiem.

Šobrīd ar Izraēlas apbalvojumu “Taisnais starp tautām” ir novērtēti tikai 138 ebreju glābšanas gadījumi Latvijā. Pirmajiem šo titulu un medaļu piešķīra Žanim Lipkem ar sievu Johannu. Pēdējo medaļu 2016. gadā Izraēla pasniedza vecticībniekam, daugavpilietim Arsēnijam Korņilko, kurš Otrā pasaules kara laikā Daugavpils pievārtē Ruģeļos deva patvērumu vismaz 11 ebrejiem, glābjot viņu dzīvības. M. Vestermanis skaidro: “Tik daudz stāstu esmu savācis, un joprojām nespēju saprast, kā cilvēks nonāk līdz pārliecībai, ka ir jāglābj, jāiet pret straumi, jābūt vientulībā, atšķirībā no slepkavniekiem, kuri bija atzīti, kurus slavēja un godināja. Glābēji bija slepeni un absolūtā vientulībā pildīja savu labestības darbu.” Drosmes māja dos iespēju šos slepenībā veiktos labestības darbus piedāvāt novadpētniekiem, skolēniem, studentiem un ikvienam vēstures interesentam. Drosmes māja kļūs par šīs tēmas pētniecības centru, kurā satecēs informācija par ebreju glābšanas gadījumiem Latvijā – glābējiem, viņu palīgiem un izglābtajiem. Tai ir potenciāls kļūt par pirmo pieturas punktu šīs tēmas nākotnes pētniekiem Latvijā un pasaulē.

**Maija Meiere-Oša,
Žaņa Lipkes memoriāla
pētniece un programmu kuratore**

DZĪVĪBAS DĀVANA

Septiņpadsmitgadīgais Īzaks bija vienīgais no kuplās Kleimanu ģimenes, kurš palika dzīvs pēc 8. decembra ebreju masu slepkavībām. Rumbulas mežā tika nogalināta viņa mamma Estere, māsa Sāra, Frida un Lea ar vīru Jakobu un jaundzimušo dēlu Leonidu. Īzaks palika dzīvs, jo paklausīja mammai un 7. decembrī pārcēlās uz Mazo geto, lai pievienotos vīriešiem darbspējīgā vecumā, kurus nacisti bija iecerējuši izmantot dažādos spaidu darbos.

Īzaks Kleimans tika nosūtīts spaidu darbos uz dārzeņu lauka Purvcimā. Viņam kopā ar vēl 8 citiem vīriešiem bija jādara dārza darbi, lai sagādātu pārtiku nacistu armijas daļām. Katru dienu ebreji noraudzījās, kā pa Stirnu ielu zilās krāsas autobusi uz Biķernieku mežu nošaušanai veda no ārzemēm deportētus ebrejus. Katru dienu viņiem izdevās saskaitīt no 15 līdz 25 šādus autobusus, ļaujot saprast, ka arī viņi paši ir lemti nāvei.

Saprotot, ka atrodas nāves briesmās, Īzaks ar savu labāko draugu, ekonomikas studentu Benno Bērmānu nolēma riskēt un izbēgt no norīkotās darba vietas. 1943. gada 14. augustā Īzaks ieradās pie savas senas paziņas, Kleimanu ģimenes auklītes Kristīnes Viksnas, kura dzīvoja mazā vienistabas dzīvoklī Ģertrūdes ielā 57. Vēlāk Īzakam pievienojās arī Benno Bērmans, jo studenta pirmskara paziņas bija atteikušies viņu paslēpt, baidoties no soda. Arī Kristīne Viksna sākumā baidījās dot patvērumu diviem vajātiem ebrejiem. Tāpēc abi jaunieši pa dienu devās uz pilsētu, bet nakts melnumā atgriezās pie Kristīnes Viksnas, lai pārnakšnotu sirmgalves šaurajā dzīvoklī. Diemžēl Benno Bērmans kādu dienu tika notverts, arestēts un nogalināts.

Kristīne Viksna lūdza padomu un palīdzību savām kaimiņnēm, Rīgas krievu septiņās dienas adventistu draudzes locekļēm – Katrinai un Eižēnijai Apogām. Abas sievietes jau rūpējās par divgadīgo Serjožu, bēgli no Pleskavas apkaimes, bet atļāva savā vienistabas dzīvoklī patverties arī Īzakam. Māsa jaunieši slēpa 14 mēnešus. Pēc nacistu padzišanas no Rīgas atklājās, ka mazais Serjoža patiesībā ir no slepkavām paglābts Rīgas ebreju zēns Josifs Ābramsons. Viņa īstā identitāte tika rūpīgi slēpta pat no Īzaka. Puisēna rusganie mati regulāri tika balināti ar kumelišu novārījumu. Pēc kara zēns atgriezās pie savas brīnumainā kārtā Štuthofas koncentrācijas nometnē izdzīvojušās mammas.

Īsi pirms nāves tobrīd 82 gadus vecais Īzaks Kleimanis atzina: “Manas dzīves pēdējie 65 gadi bija iespējami tikai pateicoties abu adventistu – māsu Apogu – upurim. Šie gadi bijuši kā negaidīta dāvana.”

Pārvaldības forma

Žaņa Lipkes memoriāls ir bezpeļņas sabiedriska organizācija, kura sasauc dalībnieku pilnsapulci, kas ir biedrības augstākā lēmēj institūcija un nosaka organizācijas stratēģiskās vadības jautājumus, biedrībai ir valde un uzticības padome.

Žaņa Lipkes memoriāla izglītības centra "Drosmes māja" uzticības padomē memoriāls ir aicinājis sabiedrības pārstāvjus, kuru atbalsts, idejas un redzējums ir nozīmīgs centra attīstībai.

"Drosmes mājas" uzticības padomes funkcija ir konsultatīva. Padome tiek izveidota, lai veicinātu centra attīstību, sadarbību un lēmumu pieņemšanu jautājumos, kuri saistīti ar memoriāla stratēģiju pilsoniskās izglītības jomā.

GLĀBT MĪLESTĪBAS VĀRDĀ

1940. gadā Aleksandra Bikše apprecējās ar ebreju izcelsmes arhitektu, žurnālistu un filmu industrijas darbinieku Dāvidu Epšteinu, kurš bija pieņēmis pseidonīmu Dagarovs. Lai gan pēc kāzām dokumentos tika ierakstīts, ka viņa ir Aleksandra Dagarova, vīrs sievu dēvēja par Ariadni.

Nacistu okupācijas laikā Dāvids Dagarovs vispirms nokļuva Rīgas geto, bet vēlāk viņš tika ieslodzīts koncentrācijas nometnē "Kaizervalde". Meklējot iespējas, kā palīdzēt vīram, Aleksandra Dagarova uzmeklēja Žani Lipki, kurš tobrīd bija paglābis no geto un koncentrācijas nometnēm vairākus desmitus ebreju un paslēpis tos gan Rīgā, gan Dobeles apkārtnē – Miltiņu un Mežamaku mājās. 1944. gada sākumā Žanis Lipke Dobeles pagastā sarūpēja vēl vienu slēptuvi. Ar pagasta vecākā Viļa Bīnenfelda palīdzību viņš netālu no citām mājām izīrēja vēl vienu – Rešņu saimniecību.

No Germana Noima atmiņām: "Lai ārēji saimniecība neatšķirtos no citām, Rešņos vajadzēja veikt arī lauku darbus. Šim nolūkam Žanis šurp atveda Aleksandru Dagarovu, sarunāja vietēju vecuku Kārli un kādu krievu karagūstekni. Viņi tad arī apstrādāja kara laikā atmatā palikušos Rešņu laukus."

Aleksandrai Dagarovai paligos pievienojās Marija Kellere ar saviem dēliem – divpadsmitgadīgo Arnoldu un sešgadīgo Heinrihu. Par pirmo strādnieku saimniecībā kļuva ebreju ārsts Zalmans Drīzins, kurš līdz šim slēpās Miltiņos (7km no Rešņiem). Zalmans simulēja, ka ir garīgi slim, staigāja nodriskātās drēbēs un vairījās no svešiniekiem. Pēc tam Rešņos parādījās Grigorijs Ārensburgs, Izraels Juters un Bers Šnaiders. Visi kopā viņi sagatavoja slēptuvi ebrejiem, kurus bija paredzēts drīzumā atvest no Rīgas.

Kad bunkurs bija gatavs, Žanis Lipke no Rīgas atveda Mihailu Drīzinu, Josifu Firkseru, Germanu Noimu, Hariju Icgsonu, Markusu Vagenheimu un Dāvidu Epšteinu. Daļa paslēpās bunkurā, bet citi, kuru izskats neliecināja par viņu ebrejisko izcelsmi, dzīvoja atklāti un nodarbojās ar lauksaimniecības darbiem. Ebrejiem pazemē izveidotā bunkurā bija jāslēpjas līdz 1944.gada augustam, kad Dobelē ieradās Sarkanā armija.

Rešņu mājas nokļuva karadarbības zonā. Diemžēl kāda uzlidojuma laikā tika nogalināts Marijas Kellerses vecākais dēls Arnolds. Mamma sāpēm līdzī jūta arī no nacistiem paglābtie ebreji. Arnolds bija pildījis sarga funkcijas un vienmēr brīdinājis par svešinieku tuvošanos.

No Aleksandras Dagarovas meitas Ariadnes Noimas atmiņām: "Dzīve iekārtojās tā, ka Aleksandra, kura dedzīgi cīnījās par sava vīra dzīvību okupācijas gados, miera laikos ar viņu izšķīrās un apprecējās ar Germanu Noimu, kurš slēpās tajā pašā saimniecībā."

**Žaņa Lipkes
memoriāla
novietojums
Zināšanu
jūdzē**

**Rīgas Stradiņa
universitāte**

Ola Foundation

Riseba

**RTU
campus**

**Rīgas Stradiņa
universitāte**

Zunda Parks

**Latvijas Universitātes
botāniskais dārzs**

RSU

RSU

Z-Torpi

RSU

Preses Nama Kvartāls

RTU

Riseba

**Kalciema
kvartāls**

RSU

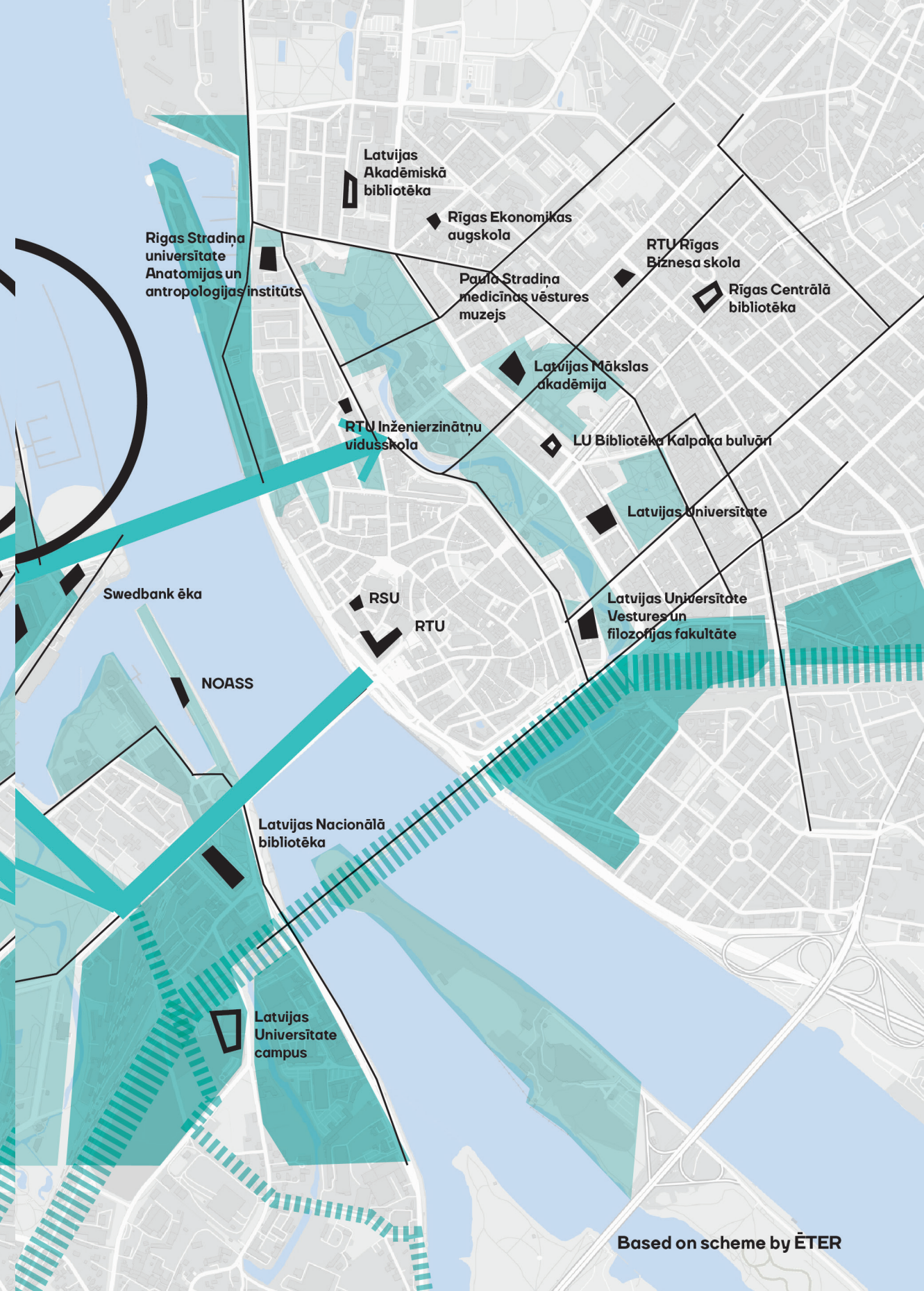
**ŽAŅA LIPKES
MEMORIĀLA
NOVIETOJUMS
ZINĀŠANU JŪDZĒ**

**HARDWARE:
SASNIEDZAMĪBA
GĀJĒJIM/VELO/
ORIENTĀCIJA**

Dirty Deal Teatro

**Latvijas Universitātes
fizikas un matemātikas
fakultātes bibliotēka**

Āgenskalna tirgus

Latvijas
Akadēmiskā
bibliotēka

Rīgas Ekonomikas
augškola

RTU Rīgas
Biznesa skola

Rīgas Centrālā
bibliotēka

Rīgas Stradiņa
universitāte
Anatomijas un
antropoloģijas institūts

Paula Stradiņa
medicīnas vēstures
muzejs

Latvijas Mākslas
akadēmija

RTU Inženierzinātņu
vidusskola

LU Bibliotēka Kalpaka bulvārī

Latvijas Universitāte

Swedbank ēka

RSU

RTU

Latvijas Universitāte
Vēstures un
filozofijas fakultāte

NOASS

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

Latvijas
Universitāte
campus

Based on scheme by ĒTER

MELI PAR ĀRISKO IZCELSMI

Nacisti ieņēma Liepāju 1941. gada 29. jūnijā. Uzreiz sākās ebreju vajāšana, pazemošana un nogalināšana. Nāves briesmas draudēja arī Alperoviču ģimenei. Ādolfam Alperovičam radās ideja, kā no nāves pasargāt vismaz trīs viņa ģimenes locekļus – sievu Ēriku un dēlus Eduardu un Georgu.

Tika nolēmts, ka Ērikai būs jātēlo, ka viņa nav savu ebreju vecāku īstā meita, bet gan atradene, kuru Arons Šeftelovics-Meirāns ar sievu Eti atraduši uz sava lieveņa 1897. gadā. Saskaņā ar leģendu, pie meitenītes bija atstāta arī zīmīte, uz kuras rakstīts, ka viņu sauc Ērika un uzzīmēta krusta zīme, norādot, ka viņa ir kristiete. Šie meli apstiprinātu, ka Ērika ir āriete, bet viņas dēli – pusebreji. Eduards Alperovičs savos memoriālos raksta: “Mēs neticami naīvi domājām, ka karš varētu beigties gada laikā un ka mūsu blefs tik ilgi izturēs.”

Ērika, liekot lietā savu glīto izskatu, šarmu un aktrises dotības, izdevās pierunāt SD šefu Volfgangu Kīgleru izsniegt trīs apliecības, kas apliecinātu, ka ne viņa, ne viņas dēli nav pakļauti pret ebrejiem vērstajiem likumiem. Diemžēl šis plāns nepasargāja Ādolfu Alperoviču. Viņam izdevās kādu brīdi slēpties dzīvokli aiz malkas grēdas ierīkotā slēptuvē, taču 1941. gada 2. decembrī kaimiņa nodevības rezultātā dzīvokli ieradās policija. Ādolfu atrada. Gan viņu, gan sievu arestēja un aizveda. Ērika atgriezās tikai 8. decembrī. Viņu kā ārieti atlaida, bet vīru nošāva.

1942. gada sākumā Ērikai apliecības par ārisko izcelsmi konfiscēja un pieprasīja statusu apstiprināt pie Kurzemes ģeītskomisāra. Lai atjaunotu dzīvību aizsargājošo statusu, Ērikai trīs mēnešu laikā bija jāatnes izziņa, ka viņa ir šķīrusies no sava ebreju izcelsmes vīra, 1897. gadā izdotu kristību apliecību uz Ērikas vārda, jo leģendā bija minēts, ka tādi jābūt. Turklāt bija jāsarūpē divas notariāli apstiprinātas liecības par viņas ārisko izcelsmi.

Šķiršanās izziņas vietā Ērika sagādāja vīra miršanas apliecību, kurā bija teikts, ka Ādolfs Alperovičs miris 1941. gada 9. decembrī. Izziņu par kādas Ērikas kristīšanu 1897. gadā bija visgrūtāk sarūpējamais pierādījums, bet Ērikai izdevās atrunāties, ka arhīva dokumenti kara dēļ ir kaut kur pārvesti, bet viņa uzrādīs pierādījumus par savu kristīšanu, līdzko izdosies piekļūt attiecīgajiem dokumentiem.

Viņai atlika atrast divus uzticamus un drosmīgus cilvēkus, kuri apliecinātu viņas melus par ārisko izcelsmi. Par vienu šādu cilvēku kļuva sena ģimenes draudzene Herta Kārklīņa, kura 6. februārī pie notāra liecināja: “Apmēram gadu pēc mūsu pazīšanās Ērika Alperovičs man uzticēdamās pastāstīja, ka viņa ir atradenis. Kalpone, kas strādājusi pie viņas audžu vecākiem, kuri pēc tautības bija ebreji, Ēriku Alperoviču atraduši, uz trepēm atstātu, pāris mēnešu vecumā. Pie atrastā bērna bijusi zīmīte, rakstīta vācu valodā, kurā bija teikts, ka bērns kristīts vārdā Ērika. Kalpone ļoti lūgusi audžuvecākus bērnu neatstāt, bet pieņemt audzināt kā savu bērnu. Vēlāk, kad Ērika Alperoviča lielāka izaugusi, tā pati kalpone viņai atklājusi tās patieso izcelšanos. Uzzinot patiesību, tā jutusies sveša savā audžu vecāku ģimenē un sevišķi pieķērusies kalponei, kas to atradusi un bijusi kristīgā.”

Herta Kārklīņa Alperovičus pazina sen, bija ģimenes draudzene, iespējams, tāpēc arī piekritusi palīdzēt. Taču Sofija Zīverte, kura dažas dienas vēlāk arī apliecināja, ka meli par ārisko izcelsmi ir patiesība, bija svešiniece.

Ērikai izdevās ar viltus liecību palīdzību paglābt sevi un dēlus no nošaušanas Šķēdes kāpās, taču diemžēl Georgs 1944. gada sākumā smagi saslima ar tifu un nomira. Ērika ar savu jaunāko dēlu Andersu karā izdzīvoja un vēlāk nokļuva ASV.

**Žaņa Lipkes
memoriāla
novietojums
Zināšanu
jūdzē**

**Rīgas Stradiņa
universitāte**

Ola Foundation

Riseba

**RTU
campus**

**Rīgas Stradiņa
universitāte**

Zunda Parks

**Latvijas Universitātes
botāniskais dārzs**

RSU

RSU

Z-Torpi

Preses Nama Kvartāls

RSU

RTU

Riseba

**ŽAŅA LIPKES
MEMORIĀLA
IZGLĪTĪBAS
CENTRA
DROSMES MĀJA VIETA
ZINĀŠANU JŪDZES
EKOSISTĒMĀ**

**Kalciema
kvartāls**

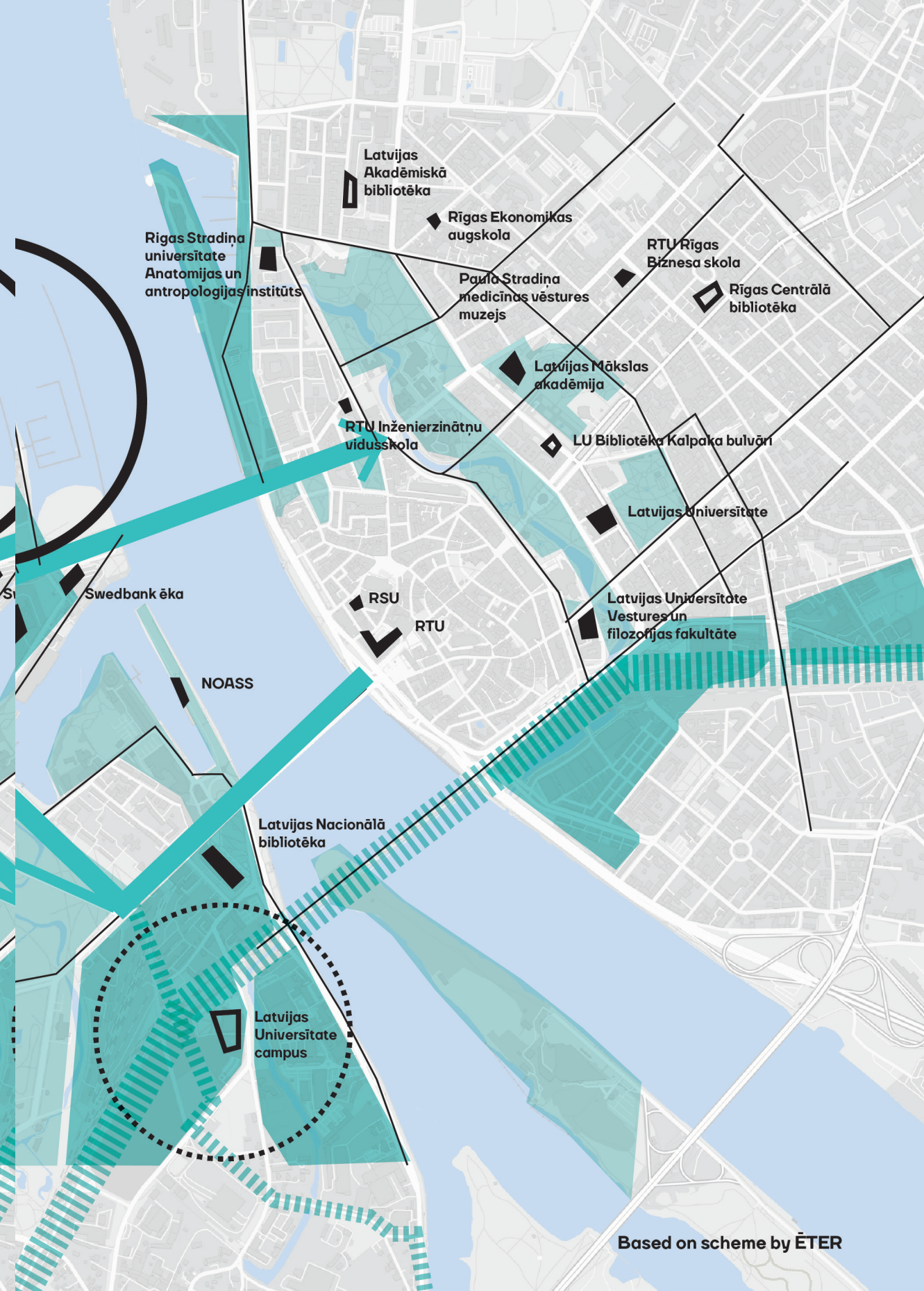
RSU

Dirty Deal Teatro

**Latvijas Universitātes
fizikas un matemātikas
fakultātes bibliotēka**

Āgenskalna tirgus

**SOFTWARE/
STEM STUDENTI
IDENTITĀTES
POLITIKA/SOCIĀLO
PARMAIŅU DISKURSS**

Latvijas
Akadēmiskā
bibliotēka

Rīgas Ekonomikas
augškola

RTU Rīgas
Biznesa skola

Rīgas Centrālā
bibliotēka

Rīgas Stradiņa
universitāte
Anatomijas un
antropoloģijas institūts

Paula Stradiņa
medicīnas vēstures
muzejs

Latvijas Mākslas
akadēmija

RTU Inženierzinātņu
vidusskola

LU Bibliotēka Kalpaka bulvārī

Latvijas Universitāte

Latvijas Universitāte
Vēstures un
filozofijas fakultāte

RSU

RTU

Swedbank ēka

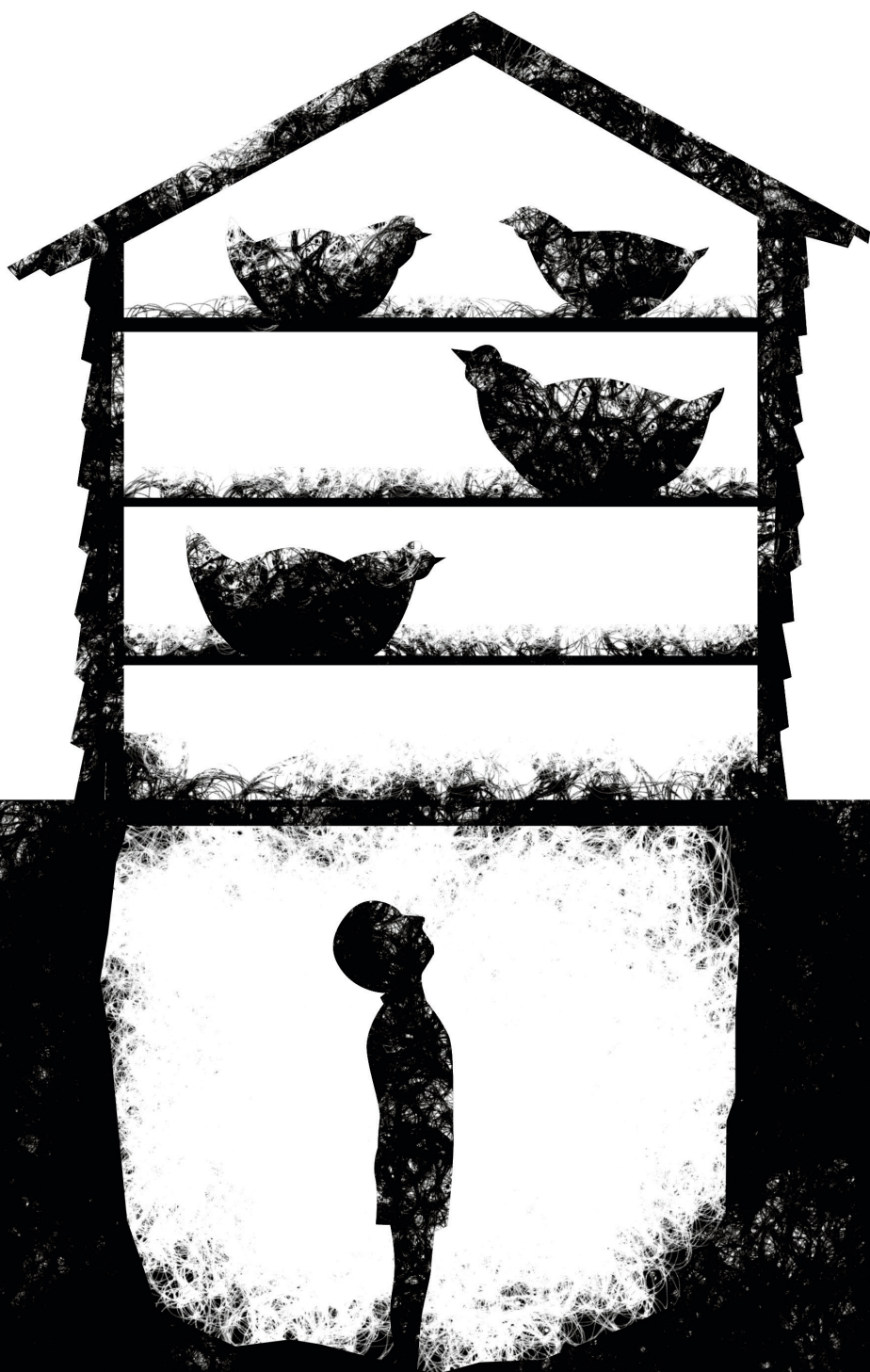
NOASS

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

Latvijas
Universitāte
campus

Based on scheme by ÉTER

SĀRAS DIVI DĒLI

Mišam Ihlovam mamma Sāra dzīvību dāvāja divreiz. Pirmo reizi – dzemdībās 1939. gada 12. jūnijā. Otrreiz – 1942. gada 28. aprīlī, kad viņai izdevās gandrīz trīs gadus veco dēliņu paslēpt maisā un iznest no Daugavpils geto teritorijas. Sāras vīrs Hiršs tika nogalināts 1941. gada vasarā – pirmajās nacistu okupācijas dienās. Mamma Sāra dzirdēja baumas, ka tiks nogalināti arī pārējie Daugavpils geto iemītnieki, tāpēc nolēma riskēt un aiznest dēlu uz savu darbavietu Vienības namā. Ģustekni nacisti bija norīkojuši mazgāt vācu karavīru veļu. Drosmīgajai mammai izdevās bērnu nodot pirmskara paziņai Teklai Balodei.

Tekla Balode dzīvoja no apkārtējiem nošķirtu dzīvi. Par spīti tam, ka viņa bija invalide un kopš bērnības kliboja, sievietei izdevās zem vīstu kūts izrakt slēptuvi mazajam ebreju zēnam. Dienās zēns slēpās pazemē, viņam bija atļauts izlist un paelpot svaigu gaisu tikai naktīs. Šādi zēnam bija jāslēpjas līdz 1944. gada 27. jūlijam, kad Daugavpili iesoļoja Sarkanās armijas karavīri un padzina nacistus. Zēna radniecība, tēva māsa Soņa Slova vēlāk atcerējās: “Bērns bija tik ļoti sabijies, ka arī pēc atbrīvošanas baidījās dienas gaismas un neuzdrošinājās iziet uz ielas.”

Pēc vīra nogalināšanas 1941. gada vasarā Sāra geto satika Akivu (Abramu) Cveigorenu, kura sievu arī bija nogalinājuši nacisti. Abi iemīlējās un pārīm pieteicās mazulis. Domājams, ka Sāra jaunāko dēliņu Grišu dzemdēja 1942. gada vasarā. Sāras pirmskara paziņa Rahele Jefuna satika jaunu māmiņu 1944. gada vasarā un vēlāk atcerējās: “1944. gada augusta sākumā es satiku nomocīto, tikko no geto atbrīvoto Sāru. Viņai rokās bija kaut kādās lupatās ietīts zīdains.” 1945. gadā smagi slimā Sāra savu otro dēliņu atdeva Kalkūnu bērnu namam. Iestādes dokumentos atrodamas ziņas, ka bērns bijis ļoti nervozs, bet visu lieliski sapratis, spēj pateikt dažus vārdus un, spriežot pēc zobu skaita, ir apmēram 2,5 gadus vecs.

Vispirms Mišu pie sevis audzināšanā paņēma attāli Sāras radi – Haja un Falks Kagani. Vēlāk pēc zēna ieradās viņa tēva māsa Soņa Šeina Slova, kura kopā ar vīru, poļu ebreju, bija ieceļējusi pamest Padomju Latviju un doties uz Poliju, bet pēc tam uz Franciju. Marselā, neinformējot par to radniekus, Mišu kopā ar citiem bāreņiem organizācija “Hagan” nosūtīja uz bāreņu namu Izraēlā. Slovu ģimene nokļuva Austrālijā. Miša savu tēva māsas ģimeni atkal satika tikai 1956. gadā, tikai tad viņš uzzināja detaļas par savas mammas un Teklas Balodes varoņdarbu. 1961. gadā arī Miša pārcēlās pie radiem Austrālijā.

Arī Griša pēc kara nokļuva mīlošā ģimenē. 1946. gadā viņu uzmeklēja tēva Ābrama Cveigerona brālis Mozus ar sievu Rivu. Pāra ģimenē jau auga abu dēli Akiva un Matvejs, bet viņi nolēma adoptēt arī Grišu. Lai apkārtējie ļaudis nesaprastu, ka zēns ir adoptēts, tika pieņemts lēmums reģistrēt, ka viņš dzimis 1944. gadā. Tikai pieaudzis Griša uzzināja savas izcelsmes stāstu, jo audžumamma viņu mīlēja kā savu bioloģisko dēlu. Riva Cveigerona esot teikusi: “Kā es varēju pateikt Grišīnkam, ka viņš nav mans dēls? Es taču divus gadus nēsāju viņu uz rokām, kad viņš smagi slimoja. Viņam vienmēr bija pieejams viss vislabākais. Vai tad es neesmu viņa māte?”

Abi brāļi pirmo reizi mūžā satikās 1988. gadā Maskavā. Lai sarunātos, abiem bija nepieciešams tulks.

**Žaņa Lipkes
memoriāla
novietojums
Zināšanu
jūdzē**

**Rīgas Stradiņa
universitāte**

Ola Foundation

Riseba

**RTU
campus**

**Rīgas Stradiņa
universitāte**

**Latvijas Universitātes
botāniskais dārzs**

RSU

RSU

RSU

RTU

Riseba

**Kalciema
kvartāls**

RSU

**STUDENTU SKAITA
PAREDZAMĀIS
PIEAUGUMS
ZINĀŠANU JŪDZĒ**

**30K/2025
7.5K/RSU
14K/RTU
14K/LU**

Dirty Deal Teatro

**Latvijas Universitātes
fizikas un matemātikas
fakultātes bibliotēka**

Āgenskalna tirgus

Rīgas Stradiņa
universitāte
Anatomijas un
antropoloģijas institūts

Latvijas
Akadēmiskā
bibliotēka

Rīgas Ekonomikas
augškola

Paula Stradiņa
medicīnas vēstures
muzejs

RTU Rīgas
Biznesa skola

Rīgas Centrālā
bibliotēka

Latvijas Mākslas akadēmija

RTU Inženierzinātņu
vidusskola

LU Bibliotēka Kalpaka bulvārī

Latvijas Universitāte

RSU

RTU

Latvijas Universitāte
Vēstures un
filozofijas fakultāte

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

Latvijas
Universitāte
campus

Ideja un projekta vadība:
Ph.D. Raivis Šimansons

ISBN 978-9934-8953-2-6

© Žaņa Lipkes memoriāls 2022

© BVRE 2022

© MADE arhitekti 2022

Tekstu autori:

Ph.D. Raivis Šimansons

Dr. art. Deniss Hanovs

Vladimirs Veinbergs

Mihails Veinbergs

Ksenija Djatlovka

Jurijs Sergelis

Maija Meiere-Oša

Miķelis Putrāms

Linda Krūmiņa

Redaktore:

Lolita Tomsone

Korektore:

Irida Tomsone

Drosmes mājas logotipa autore:

Marta Bula

Bukleta dizains un ilustrācijas:

Daniils Vjatkins

Zināšanu jūdzes kartes:

Viesturs Celmiņš

Sadarbibas partneri:

Auswärtiges Amt

